3236

491.99-8
Ch-50

2002

2010

A31.99-8
Ա-50

17/VII 33 թ.
Երևան

ԳՐԱԲԱՐԻ
ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Երևան
1931

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ–Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

12643-58

29957-Ա.հ.

ՎԻՊԱՍԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

—

1.

Երկնէր երկին, երկնէր երկիր,
երկնէր և ծովն ծիրանի.
երկն ի ծովուն ունէր և զկարմրիկն
եղեգնիկ.
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր.
ընդ եղեգան փող բոց ելանէր.
եւ ի բոցոյն վազէր խարտեաշ պա-
տանեկիկ:
Նա հուր հեր ունէր,
բոց ունէր մօրուս,
եւ աչկունքն էին արեգակունք:

Խոր. Ա. լա.

—

2.

Հարուած Փենայեալ Հայրենեաց նո-
ւոյն
ի Տունս Փառաւորն, ընծայող
մեծին,

Եկեալ Կայսեր ի Երեզ Երկրին,
Զ Արքայն Զ խաղաղս, ընծայող
մեծին,

Կանչ կոչեաց ընդունակն Երանու-
թեան արքայի:
Խոր. Բ. կէ.

3.

Քեզ ասեմ, այր քաջ Արտաշէս,
Որ յաղթեցեր քաջ ազգին Ալանաց,
Եկ հաւանեաց բանից
Ակնագեղոյ դստերս Ալանաց
Տալ զպատանիդ:
Զի վասն ոխոյ [illegible] ոչ է օ-
րէն դիւցազանց
Զայլոց դիւցազանց զարմից
Բառնալ զբնաւորութիւն,

կամ ծառայեցուցանել
եւ ի ստրկաց կարգի պահել.
եւ թշնամութիւն յաւիտենական
ի մէջ երկուց ազգաց քաջաց հաս-
տատել:
Խոր. Բ. ծ.

4.

Եւ ունէր զայս քաջն Արտաշէս,
Հաւաքեալ ի նահանգաց եւ Երկրս ի
Երկրոյ,
Ընդ խաղաղութեան կայս որդւոց Ա-
լանաց:
Խոր. Բ. ծ.

5.

Հեծաւ արի արքայն Արտաշէս ի
Սեաւն գեղեցիկ,
Եւ հանեալ զոսկէօղ շիկափոկ պա-
րանն,
Եւ անցեալ որպէս զարծուի սրա-
թեւ ընդ գետն,

Եւ ձգեալ զոսկէօղ շիկափոկ պա-
րանն,
ընկէց ի մէջք օրիորդին Ալանաց.
Եւ շատ ցաւեցոյց զմէջք փափուկ
օրիորդին,
Արագ հասուցանելով ի բանակն իւր:
Խոր. Բ. Ծ.

6.

Տեղ ոսկի տեղայր ի փեսայու-
թեանն Արտաշիսի,
Տեղայր մարգարիտ ի հարսնու-
թեանն Սաթինկանն:
Խոր. Բ. Ծ.

7.

Վիշապազունք գողացան զմա-
նուկն Արտաւազդ,
Եւ դեւ փոխանակ եդին:
Խոր. Բ. Կա.

8.

Տենչայ Սաթենիկ տիկին տենչանս
Զարտախուր խաւարտ եւ զտից խա-
ւարծի
ի բարձիցն Արգաւանայ:
Խոր. Ա. Լ.

9.

Ճաշ գործեալ Արգաւանայ
ի պատիւ Արտաշիսի,
խարդաւանանաց լեալ նմա
ի տաճարին Վիշապաց:
Խոր. Ա. Լ.

10.

Արգաւանեանց ող Մարաց,
ժառանգ որդւոյն Աժդահակայ
Տեղեկին ազատանին
ի կրմանանց Աժդահակայ,
Ուր անց վէմս եւ շինեաց
ի մէջ մարդոյ վիշապազանց:
Խոր. Ա. Լ.

11.

Որքէն զգո փայտեր,
Եւ ձեռքերս անձնայն չէր մեր կարար,
Եւ ատրուշանս ամբ թագաւորեմ:

Առակ. Ի. կա.

12.

Որ յորս հեծյրս յայտարն ի վեր
ի մեծութ.

Զինէն կայտյրն խաղէ,
Առաջին յայտարն ի վեր ի մեծութ.
Ակն կայտեա և ձեռն մի փոխես:

Առակ. Ի. կա.

13.

Ո՛վ գայլ բեզ ձյութն մանուկ
Եւ պատասոյն Աստուածայլի.
Զհրաշէն նրանց և չզմեռն եղ-
ծեռուայ.

Սէր փող հայրուած և Թշիղ հաղ-
կանքս.

Սաղմ. ճԹ.

14.

Ինքն զաւեթն Տրդատ, որ արքայ-
զուն
Առաքելոյ վճռանս ձեռաց և այս
հարկելոյ.
Բայց ի արքայն բրուած Եսքրանս
մեծաց:

Սղար. Ճ 123.

15

Թէ քո Տարայի որդին է,
Սէր Տրդատայ առաջին չէ:

Առակ. Ա. Ժէ.

ՈՍԿԵԴԱՐԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

—

1.

Առակք Սողոմոնի Որդւոյ Դաւթի Թագաւորի Իսրայէլի

Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ, ընդունել զդարձուածս բանից, ի միտ առնուլ զարդարութիւն ճշմարիտ եւ ուղղել զիրաւունս: Զի տացէ անմեղաց զխորագիտութիւն, մանկանց տղայոց զմիտս եւ զհանճար: Որոյ լուեալ իմաստուն՝ իմաստնագոյն լիցի. իսկ որ հանճարեղն իցէ՝ զառաջնորդութիւն ստացցի: Ի միտ առցէ զառակս եւ զմութ բանս, զճառս իմաստնոց եւ զառակս

նոցա: Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն, հանճար բարի ամենեցուն որ առնեն զնա. պաշտօն բարի առ Աստուած՝ սկիզբն զգօնութեան. զիմաստութիւն եւ զխրատ ամբարիշտք անարգեսցեն: Որդեակ, լուր խրատու հօր քո եւ մի մերժեր զօրէնս մօր քո. զի պսակ շնորհաց ընկալցիս գլխով քո եւ մանեակ ոսկի ի պարանոցի քում:

2.

Որմիզդ եւ Արհմն

Մինչ չեւ ինչ էր ինչ, ասեն, ոչ երկինք եւ ոչ երկիր եւ ոչ այլ ինչ արարածք՝ որ յերկինս կամ յերկրի, Զրուան ոմն անուն էր, որ թարգմանի բաղդ կամ փառք: Հազար ամ յաշտ արար, զի թերեւս որդի մի լինիցի նորա, որում անուն Որմիզդ, որ զերկինս եւ զերկիր եւ զամենայն որ

ի Նոյան՝ տանիցն. և յետ հազար ամի
յաշտի տանելոյ՝ սկսաւ ամէն չմտա-
ծել. Օգո՞ւտ ինչ իցէ յաշտիս զոր
տանեմ, և լինիցի՞ ինձ որդի Որ-
միզդ, եթէ ի զուր իմն ջանայցեմ:
Եւ մինչ դեռ նա զայս խորհէր, Որ-
միզդ և Արհմն յղացան յարգանդի
մօր խորհեցողին. Որմիզդն ի յաշտին տա-
նելոյ, և Արհմն ի յերկբայութեանց ան-
գի: Ապա իմացեալ Զրուանայ, ասէ.
Երկու որդիք են յորովայնիս ան-
որ ոք ի նոցանէ վաղ առ իս հասա-
նէ՝ զնա թագաւոր արարից: Եւ ծա-
նուցեալ Որմզդի զխորհուրդ հօրն՝
յայտնեաց Արհմենին. ասէ. Զրուան
հայր մեր խորհեցաւ՝ թէ որ ի մէնջ
վաղ առ նա երթիցէ, զնա թագա-
ւորեսցէ: Եւ զայն լուեալ Արհ-
մենին՝ ծակեաց զորովայնն, և ել ե-
կաց առաջի հօրն: Եւ տեսեալ զնա
Զրուանայ, ոչ գիտաց եթէ ով իցէ.
և հարցանէր՝ եթէ ո՞վ ես դու:

Եւ նա ասէ. Ես եմ որդին քո: Ասէ ցնա
Զրուանն. Իմ որդին անուշահոտ և լու-
սաւոր է, և դու խաւարին և ժան-
տահոտ ես: Եւ մինչ դեռ նոքա զայս
ընդ միմեանս խօսէին, ծնաւ Որմիզդ
ի ժամու իւրում լուսաւոր և անու-
շահոտ, եկն եկաց առաջի Զրուանայ:
Եւ տեսեալ զնա Զրուանայ, գիտաց
եթէ Որմիզդ որդի նորա է՝ վասն ո-
րոյ զյաշտն արարեր. և առեալ զբա-
րսմունսն՝ զոր ի ձեռին ունէր, որով զյաշտսն
առնէր, ետ յՈր-
միզդ, ասէ. Մինչև ցայժմ ես քեզ յաշտ
տանէի, յայսմհետէ դու ինձ յաշտ ա-
րասցես: Եւ ի տալ Զրուանայ զբարս-
մունսն յՈրմիզդ և օրհնել զնա, մա-
տուցեալ Արհմենին առաջի Զրուա-
նայ՝ ասէ ցնա. Ոչ ապաքէն ուխտե-
ցեր՝ թէ ո՞վ յերկուց որդւոցդ վաղ
յառաջ առ քեզ հասցէ, զնա թագա-
ւոր արարից: Եւ Զրուանն առ ի
չդրժելոյ զուխտն՝ ասէ ցԱրհմն.

Այս սուրբ և չարաչարծ, զատեալ ընդեր
ընդ Թադէոսառաքելոյն ընդ հասցար
ամի, և զՈրմիզդ ի վերայ իւր արքայ
կացուցեալ. և յետ ընդ հասցար ամի
Որմիզդ Թադէոսարքայն, և զԵրեղ թաղ
Մեծ տաճկի արքայն։

Յայնժամ առաքեաց Որմիզդ և Աբ-
հեղձն տաճկի արքայրն. և ամենայն
ընդ զոր Որմիզդն տաներ, Քաղաք եր
և ուղիղ. և զոր ընդ Աբրահամ վար-
ժեր, զոր եր և Թեր։

Եղնիկ Ք. ա.

3.

Յաղագս Յոհաննու եպիս-
կոպոսի և վարուց նորա.

Այս Յոհան եպիսկոպոս, որդի էր Փա-
ռինայ հայրապետի, եղբայր Ներսիսի, Թե-
արման ըստ զնա յետ եպիսկոպոսի:
Եւ եր սա այր խելամուտ, և երե-
ւեցուցանէր ընդ զանձն իւր ճգնաւոր

պաշտօն և խորհրդականացն. Սէրն էր մեծի
անփոխ ոչ ախտաւոր. այլ ընտանեակ եկե-
ղեց պաշտէր և ընտանի յետոյ. և յա-
ջողութեան աստենս չարեաց էր եկեղեց
և ոչ կարէր զնա չարախոսութեան իւր
զնա երկիւղին Աստուծոյ. այնչափ ինչ,
էր կերպ անարգեալ և ընտանեացն
Մորձեր:

Զի էր երկեան գործեալ ի Յայն-
պարքի արքեն, էր նախար նա ի Փը-
ռաստրա վերայ և փայլ. էր[illegible] զը-
պեղա սեա օրար պատարագի ։ ա-
խարհարդին հեծեալ ի Յհ. առաքեր
զնա եղ, Թուր զՓոխող, ամենեղա-
կացեալ զմիայն, զատեալ զնորա
իւր, օծեալ, մերձեալ, պարապեալ եր-
կեալ ի Փառս իւր, և [զ]Փորփ ակել
զաւակն իւր. և մարթ զմանկաւարժ
իւր, Թերևս յաստուածութեան։ ընդ
յին յորում հեծեալ մեծ հասարակ,
և էր Փառնաւոր. Փառաց. Սէր էր ի
Հայք գնացեալ եպիսկոպոսն Յոհան

զՅիսն, ծնմանեալ կարծեցեալ՝ անձնվա-
տոյց լինել: Այսպէս իբրև եկն ծերյե-
նաւ ննջելոյն ծօց ի նա ակեր, ապա
ապաշեալ Յովսէփա՝ քուան կար-
ցանէր զԾրագանաքանաց Յիսուն և ա-
ներ. Ով զու վաղվաղակի ի Յիսյ
այսպիսի. զի քանզի եւ իմ զիս փեղ:
— Ասէ այրն. Զի ոչ գու զեր ծե-
րեա և ոչ են զկեզ: զինչ այն
քանզի իբրև, զոր զու զեր իս իբրև
խօսեցոյ: Աստուածատես զկ այրն ա-
բեալ եւս զիբյեցա, և զայր յա-
ճանաչեաց այրն իբրանէ ի Յիսյն: Այսպէս
քանիայացեալ զնա Յովսէփն, իշխեալ
ի Յիսյ անձին և նա զօրեա զնա
ծերացեալ ի Տնանցարինն: Եւ անտի
խոնարհեալ կրաւնայեր և ասէր. Զերդի-
ցաւքեան Յեսուն գնեծ ի կերպայ իւ:
իսկ նա զայր պատգամաւոր զանձ-
նենն, եթէ այր տնակուր ...
կարապետ և խանձամենց զեալ
ի ծանկութենէ իմէ, եւ ոչ բնաւ եմ

12643-58

արձանի այգեպանի իրույ. և այնժամ գնա-
ի Նիրն ծործ կամ: Եւ շարժ ի վէմ եղեւ
յանձնաւոր այրն, և նա եւս զար զան
զնա: Այսպէս քանանեար զՓեփնեաց զայրն,
գնէր Յովսէփ զՅեսուն իւր՝ տանել զնա
երկց. և յարուցեալ հրամայէր լուծանել
զհանձոյս ծեփնոյին և արձակել զնա ա-
զատօղն: Եւ ասէր. Երթ ի ճեմ իմ
և Անէք զու անց երկեց ճեղչնոց-
զի են: Եւ անկամ ոչ ծղյեր զայրն
թէ յորժ՝ ճեղչէ իյէ: իսկ Յովսէփ
ծայրոցեալ քոան հարիւանէր զՅիսուն
և ասէր. Ահա իմ փօշիթէ զիյին, խո-
խանակ զկ երեկ ապառի զկեչ: իսկ
այրն յանձնաւոր ի կերպայ Յիսուն, կա-
նոյր յանձն զաւ: Այսպէս քանանեար
յիշէ հանեալ զՅիսն, և զայրն ա-
զահեաց: Եւ այս անծնայն իրքն
կատն Յիսուն եղեն:

Այսպէս այրն թէ ոչ ժամօք՝ աղե-
քողն արկեալ, ճեմայր ի գամն իւրոյ
և երթեալ Դրանէր ի մէջ զանգատեաց

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ–Арм.ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

բարոյ. ասաց ցկին իւր և ցծառայսն.
Արդ՝ յաղօթս կացէք: Եւ նոքա ասեն.
մնացին գա. գի՞ տ որպէս հարցա-
ի ներ: Իսկ նա ասէ. Արդ՝ կացէք
յաղօթս, վասն զի երեկ եմ. Իսկ նո-
քա զարմացեալ, մերթ զկինն, մերթ
զծառայսն. մինչև խաղաղ անձամբ
յանմանեալ էր, ասաց որպէս հասա-
նելոյն կալ յաղօթս ընդ նմա: Եւ նա
ասէ ցկինն ցայրն իւր. Ո՞չ գու ե-
րանեալ էիր և չէիր մարդկան:—
Ասէ այրն ցկինն իւր. Աղաչեմ,
չէիր մեղէ. և ոչ ես մեղեայ ցայս
ասել ցնա. Ո՞չ երեկ սպասը, և ցին
անձամբ թանձրա ա և անոյ: Ե-
ասէն ցայրն ընդունէին իւր. Յա-
րեալ անդրէն զմասունս ա ե-
րկինքն և ասացեալ. Միայնակ
էիր. ո՞չ սպասէր ցես երեկ: Իսկ
նորա յարուցեալ զմասունս ա ե-
րկինքն, ասէ ցնա. Եւ միայնակ
էիր. ո՞չ սպասէր ցես երեկ: Եւ

ասէ Յոհան. Ամփոփող զմեզ ձեռքն ի-
րէք: Եւ ասացեալ ընթրիւն եղբն ըն
մեջող նորա և ասէ. Երթ, մեղքեր
ձեզ: Եւ արդարեր ցայրն կանգնե-
ցաւ մարդ:

Բուզ. Ձ. Լ.

Դ.

Յաղագս որդւոյ Յոհանու

Երբեմն այն Յոհան անդամ էր ա-
ալքեօք որդւոց. և էր ծանուցեալ
Հայրենին յարգեալ: Ողորմեալ էր ա-
նա այր մի յայսպիսի և ասէ. Որ-
դեակ գոյ երկիւղածս, զի ես
չափիմս: Ասէ Յոհան. փոխ և
զանանոյ բաժակի: Ասէ այրն. ի
ծառեմն իմ բաժակ փոխ և զա-
գանակ. փոխանակ զի զանազան-
գոյ անձամբ զմեզ: Եւ երբեմն
նշանն յԱստուծոյ. զի բերել զն-
ձեռ երկինքն ի ձեռն իւր. հա-

սրբն հայրապետ ի վերայ նորա. սիրա-
ջինք ամենայն աշխարհն Տարօնոյ նո-
րա որպէս կնոջ հարկանէր։ Եւ ձե-
ռամբքն շրջագայեալ անձանց ի բա-
կանս կարգաւորս հայրապետաց, և ի
մեծ պատճառս չափոյ աստուածս թա-
գաւն։ Սոյն յետոյ կոչեցոյ ա-
բեղայ հայրապետն, աղաչելով զնա ա-
նել ի վերայ նորա աղօթս, զի փրկ-
կեսցի նա ի չարաց։ Հայրապետն ա-
սէր. թէպէտ ոչ եմ, զի կարեմ զօր-
օրհնել զամենայն. Թող թէ զայդ
եպիսկոպոս։ Բայց նա բռնադատէր
զնա յոյժ, մինչև յառնէր հայ-
րապետն գայր յաղօթս և ասէր. Տէր
Աստուած, զոր միայն՝ զի ես այր
մեղաւոր եմ և անարժան. ոչ գի-
տեմ զաղօթսն՝ յորում զհանդերձեա-
լսն փրկեա զմա յայս ի չարէս.
Եւ ասեն թէ զայր եպիսկոպոսն զօ-
րհնէր, և ասեն՝ իւր բանիւ եղև։
Զի չառ էր ինչ մեռ. խնդիր զմե-

գիտեմ զայս՝ զոր ինչ զինչն ասեմ։ Եւ
զայս ասացեալ՝ ամպէն ընթերցաւ ե-
պիսկոպոսն, և սիրոյ յամենայն Տարօ-
նոյն փոխեցն ի նոյ բարիս. և էր
ի տեղւոջ կենաց թագաւորաց. հանգստացեալ յա-
ռաջեաւ աղջկայս յարգել։

Բուզ. Զ. Բ.

5.

Յաղագս Սրբոյն Յոհաննու

Սոյն Յոհան եպիսկոպոսն, որդի էր Փա-
ռինայ, յորժամ երթայր առ Թագա-
ւորն Հայոց, հանդիպեցաւ մերձ ճա-
նա. որպէս թագաւորն զայն նա-
կոծէր յափշտակեան, որում ձայնա-
ւորեալ սպասեալ պատարագս. անշայն
Բրոտաւէլ (Տրոտաւէլ?) այն էրն նո-
րա։ Ի չորէ անցեալ յուռ և ի ձեռն
առնէր առաջի թագաւորացն, և
զանգիւ զձայն անձեր կատարելոցն
զօրէն ուղղոյ այնպէս զգործելով։ Հա-
կառակեցին ասա մի մի բան խոսա-

Նեղեալ առնէր ի Յայն հալածեալսն,
ամենայն Բէլ Նաւր եմ, ասացի եմ, և
հարկայր զենդս բառնամ. զիէ ի
վերայ իմ զենդս արկայր, Բող բառ-
նամ:

Բայց Թագաւորն զօրութեամբ մե-
ծաց կամ զադիրաբայց Արեան և
հինետոյ դնելն ի վերայ աղին Յո-
հաննու փոխանակ զինք մեղաց իւր-
եանց. և ի Թագաւորացն իւրոց առ-
ջու իւր մեղս և անիրաւս և
ծանինս յաղագս կենաց և զմեղան
բառնալոյ զօր բանին:

Սկսեալ էր այրս Յովան կա-
պեալ յաղթութեան և յանձնութեան
զամենայն առ որս կենաց իւրոց.
զայսպիսի Փառս Փառաւոր ասեն ա-
ծնութեան, որ չէր արժան:

Խոր. Ա. Ժ.

6.

Հայք և յաջորդք նոցա

Այս է Հայկն որ ծնաւ զԱրամա-
նեակ զորդի իւր ի Բաբելոնի: Եւ ծը-
նաւ Արամանեակն ուստերս և դստերս
բազումս, յորոց անդրանիկն Արամայ-
իս: Եւ ծնաւ Արամայիս ուստերս
և դստերս բազումս, յորոց անդրա-
նիկն Ամասիա: Եւ ծնաւ Ամասիա
ուստերս և դստերս բազումս, յորոց
անդրանիկն Գեղամ: Եւ ծնաւ Գե-
ղամ ուստերս և դստերս բազումս,
յորոց անդրանիկն Հարմա: Եւ ծը-
նաւ Հարմա ուստերս և դստերս
բազումս, յորոց անդրանիկն Արամ:
Եւ ծնաւ Արամ ուստերս և դըս-
տերս բազումս, յորոց անդրանիկն
Արայն Գեղեցիկ:

Ելեալ յայսպէս ժամու Հայկն ի
Բաբելոնէ կնաւն և որդւովքն և
ամենայն աղխիւն հանդերձ: Եւ չո-

Զու ընկեցաւ Ներսիսին Սերաբաբայ,
ի գաւառն որ ի Շեմնոյթին, զոր զա-
ռակէին չինեալ էր Զօրաւանայ նորին
եղբարբքն հանդերձ: Եւ այս էր
զնա Հայրն կալուած Սասանեփ-
թեան Կարմենաց թագին իւրում որդ-
ւոյն Արտաշրենեայ: Եւ ինքն չուեալ
Զնաց ասորի եւս ի հրապարակեանն
և զնա ընկեցաւ ի Կայսերական
գաղթականին ծոցն. և յուղեաց ա-
նուն գաղթին այնորիկ Հայրենական
Յաւիտ: Իսկ Ներսէսին զայն ձեռն պար-
զանէր յուղեաց անուն Հայոց, որ
էն Հայրենական հանդերձ:

Եւ արդ՝ այն Հայոց նշոր զօ-
րութեամբ և բարի անուամբ և կա-
րողի ազնուամբ և ժառանգին յոյժ:

Յայնմ ժամանակի թագաւորեաց
ի Քաղկեդոն որդին հօրն Տէրն
Տրդատեան, Յոհան զաւառականեաց,
որոյ նշօր զօրութեամբ և առաքին
յոյժ մեծ պատուական իւրոյ: Եւ էր

իշխան ամենայն ազգաց, որ աշխա-
րհի ի վերայ երեսաց ամենայն երկ-
րի: Որոյ արարեալ սա աշօք կա-
տարելութեամբ հնարս և հրաման
թագաւորական ամենայն ազգաց և
հայրպաշտութեամբ ամբարշտասիրութեան
իւրոյ կանգնեաց զպատկերն իւր և
եր երկրպագանել բերել առաջաւոր
և զոհս մատուցանել:

Եւ կարկառեալ հաճապարքին ա-
մենայն ազգին զհրամանս նորա:

Բայց մի ոմն Հայոց ազատ, Նախա-
րարեր ազգաց, ոչ հնազանդեցաւ ի
Յառաջութեան նորա, և ոչ կամէր
ի գաւառ իւրում զպատկեր նորա, և
ոչ մատուցանէր զնա աստուածօրէն զե-
րող:

Եւ էր անուն նորա Հայր, զոր
որում Յոնա արքային թեղայ ո-
խաւթեան մեծ: Եւ զօրաժողով եղեր
բէջ արքայ ի Քաղկեդոն և գրեթէ մօ-
տայ ի վերայ Հայոց աշխարհին զնա:

Զայս համայն յերկիրն Արարա-
տայ, ի գաւառն, որ էր նոցա հայ-
րենիք, որ ընծայեալ էր ի ծնողացն.
և կազմեալ պատրաստական ձեռս
ի հայրն, սա հայր իւր, այլ ա-
նէլ նմա, և ասէ. Մինչդեռ կայ ինքն
արքայ ի ձեռաց իւր, և եղն ենա
որդւոյ ի գաւառն անդր, և ես ընա-
կեալ և որդւոցն տեառնորդի կամ
պատրաստական:

Ասենա հայրն զԱրամենակ և
զԿազմոս զորդին իւր, և զորդիս նո-
ցա և զորդիս եաւթնեքեան դըս-
տերաց իւրոց, արս հզօրս և նա-
հանգ ժամու: Եւ ի գործն հայրենի
էր ինչպէս արքային. և ոչ կարող
էր լուծել հաւանաթեան արանց
հսկայից պատերազմաց: Եւ կամե-
ցաւ ընծայեալ զնա ինքն ի հաւան
իւր: Այս եր հայրն յերեսաց նո-
րա և ձեռս նա պատրաստական. և
ինքն զհետ նորա երթայր պատերա-

Գոյին հանդերձ զենագործութեան իւրեանց:
Զարենչի կոչումն հայքն և ասէ-
ցին. Զի՞ այդպէս մեռ ընկեր իւ-
րայինքն սերմանն ի մեկեր իւ, կր մի՛
ծնունդքն աստ ի զեռաց որդւոյ
խանդի ոչ զօրեալ նոր իմ հայր:

Պատասխանի եր ինքն և ասէ.–
Հասն այնորիկ կր մի՛ անցեալ ի զե-
ւոչս ծննդեան որդւոյ և ծնունդքն
այլ էր ի զեռա իմ և եղանակ ի գաւառ
որդւոյ հանդերձ թեաման, առնել ի
գործն զծնունդս ի գաւառ որդւոյ զո-
րութեան:

Պատասխանի եր նմա հայրն և
ասէ. Ոչ՛ն ես զա և յերանելի
զանեշ, զի և ծնողացն իւ. Ես
հասն այնորիկ թագաւորն հան ա-
սոր ի լեռ զկարողն իմ:

Եւ արքայն Արամենակն պատե-
րազմելոց և զարմանալեաց ի հօրն
պատերազմէն թագն անցեալ իւրոյ
Եւ հայրն Ասեթայն ծերացեալ

եւ ունէր ի յետսն իւրում կանգնեալ,
որպէս հետեւան նոցա մարդաքաղաքացութեան:
Եւ Հայկին կոտորէր զաւետեաց՝ պարզ-
ապարտ զնաքեալ նորա աղեղամբ:
Եւ կանգնէ շինուածս ի մերձոյ
ընդ բերման յաղեղն ամբարձեալ կա-
մարին, եւ ընդ միոյ միւսոյ ըն-
դունելութիւն հարկանէ ծերայր ըն-
դափաղաւ երկաթեա, եւ ընդ այ-
ընթեր կանանն ի թերթ ակնակապ-
նէ ընդ մահուն արձանն, յերկիր
խաղաղութեան նշանակեալ ընթերցն. եւ
կանգնագումն յերկիր կորմանեաց այ-
ռամաղաղորդեաց հնչայն. եւ զօրք
նորա փախուցեալ ընդ երկիրն: Եւ
նոցա ըստ հրեաց Թագաւորն ի նո-
յանէ Երասխայ յորդ եւ Հարքոյ
եւ ուղղոյ:

Եւ Հայկ պատրաստ ի գետք իւր.
եւ զօրաց կալանէ Հայկին զերկիրն
Արարատեան, եւ բնակեցաւ անդէն
աղխա իւրով Տիգրն պայծառ:

Եւ ի ժամանակի մահուան իւրոյ
նր. զնա կացուցեալ ժառանգութեան
կալ մնալ. Թորգոմ իւրում, որպէս Ա-
րամանեկեայ, եդ զՕր Արամանայիր: Եւ
Արամանեկեայ արամայեալ երկրաց ի հի-
ւսիսակողմն, որ ընդ իւր պատարեալ
կառավին:

Եւ եղեւ յետ մահուանն Հայկայ
սա Արամանեկ զորդիս իւր եւ զզ-
ուստրս իւր եւ զայլս նոցա, եւ զզ-
օրս եւ զԹանեարն եւ զայլս նոցա,
կանայս եւ կապելոց նոցա եւ
կանանայն առաջ իւր. եւ զօրա-
ցեալ անդէն յառաջնում
փառաւոր. զոր կոչեցին յանուն նորա
իւրեանց՝ Հարք:

Արամ զնա առնէր եւ Արամ-
մանեակ ի հիւսիսակողմն եւ երկրաց
ըղձանէ յերկիր մի խորին պատկառա-
կայր, որ կայ ի մէջ Բարձրաբերձ
լերանց, եւ հասանէ անդ ընդ
մէջ նորա մեծ յորդառատ, զորաց

ակնկեալ Արամանեակ բնակէր առաջ, և զիւր երկիրն կալուած ժառանգութեան իւրոյ՝ եղբարքն կառավարէին և վաստակէին։

Զկնի Արամանեկայ՝ որդի նորա Արամայիս շինէ բերդ ի վերայ գետեզերին յարմար բնակութեան, և անուանէ զանուն նորա՝ յիւր անուն բերդն Արմաւիր։ Եւ որդի նորա Ամասիա բազմացաւ և շինեաց զերկիրն։ Եւ զկնի նորա Մասիս։

Ամասիա և Արամայիսէ և յաջորդ երկրին որդի նորա Գեղամ։ Եւ ապա յետ նորա Գեղամ։ Եւ Գեղամ և զկնի որդի նորա Հարմայ, ապա որդի նորա Արամ. ապա որդի նորա Արայն գեղեցիկ, որոյ անուամբ բաց կոչեցին անուանի գաւառն Այրարատ։

Եւ Շամիրամ կին Ասորւոց արքային Նինոսի. խանդեալ ընդ համբաւ գեղեցկութեան նորա և կամեցեալ

առնել զնա իւր բարեկամութեան, որպէս զի կատարեսցէ զկամս նորա պղծակցութեամբ. խնդրէ զայր զայս հաստատոյ յոյժ զարմացեալ էր ի վերայ անձին և մտօք նորա գեղեցկութեանն։ Զի ոչ զգուշէր յոյժ ժամանակի նմանն Նինոս այր ոչ ամենևին՝ այր երաժշտութեան։ Յետ առ նա հրեշտակս պատրաստեաց և յղէ զնա առ թագն ի Նինուէ. բայց Արայն ոչ զիջաւ ի պատգամս նորա ընթանալ և ոչ յանձն առնոյր երթալ ի Նինուէ առ Շամիրամ։

Ապա առնու զզօրս իւր Շամիրամ և փութայ ի վերայ նորա ի Հայս. Փոյթ հասանէ ի դաշտն Արայի և անդ պատերազմ լինի Արայի հարկանէ զզօրն և սպանանէ զԱրայ ի պատերազմին։

Եւ հրամայէ Շամիրամ խնդրել զմարմին նորա ի դիականունս պատերազմին բերել և առ. Եւ առաքէ

ապրանքոյ ընդ եղբօր նորա և
ընկերակցացն:

Իսկ իւրն Ներսէսի կր նորա
ի Լեռնակողմն, հրամայեաց Թագաւոր
ընկենուլ ի ծով և մեռաւ: Եւ
շարժեցաւ ընդ շուրջ ի հիմնեանց
իւրոց այր պատերազմող, և համբաւ
հանէ զԱրայն ընդ աշխարհս
ծով և յորդորեաց: Աւրի ի Թա-
ման, և ոչ ամէր ի Թանօթից նո-
րա յայտնէ զնա, և այնպէս եղ-
նէ համբաւ Արայեան գիտելիք
Շամիրամ:

Յայնժամ գրեաց Շամիրամ ի
վերայ երկրին Հայաստանեայց, և
յայնմ կողմն Արարատեան թագա-
ւորին գիտելին մինչև ցԵրասխեան
Անձեխարհս:

Անանուն պատմիչ
էջ 2 – 6.

7.

Գնէլ և Փառանձեմ

Զայնու ժամանակաւ էր դուստր
մի Փառանձեմ Սիւնեցւոյ տոհմէն, որ
ի նախարարացն Սիսակեանց Ան-
դովկայ, որում անուն Փառանձեմ էր,
հէր ՝ զորմէ համբաւ տարածեալ էր գե-
ղեցկութեամբ և պարկեշտութեամբ:
Այսմ Գնէլ պատանեակն՝ եղբօրոր-
դին արքային եղեա էր ի ժամանակին
իւր: Եւ համբաւ գեղեցկութեան աղ-
ջկանն ընդ կայսրան տարածեալ, և
համբաւ Գնելոյ նորա յածեալ բաղ-
ձանաց և հնչէր: Այս ոչ համ-
բաւ յանկարծ անուանն գեր-
գեաց զմիտս Տիր եւս հօրեղբօրորդւոյ
Գնելոյ, որում անուն Տիրիթ էր
էր: Զսա որոյ անհանգեր ի Փառ-
անձեմ, մինչ ոչ ընտան իւր գե-
ղանել կարգայ: Եւ յորժամ կա-

Նմա ժամու-տրուա, ի նմին ի նորին կող-
մա եր ընդ առն բարեմ. իսկ նե-
րև զնամեր թէ կացան չար իբր
և խաչելոյն, հաղճակարելի ընթացա-
յեփեղեցախարութեանն... հաւանեաց առ արքե-
պիսկոպոսապետին (Ներսէս). Զոյժ արքա-
յէր Նմա վերջոյ առանց զօրաւորաց
կորուսան, ձգեալ մեծազոյն. Հայք հա-
ւրք. աղէ, պես պարզաւարին թէ չար-
աստեւ չեմուն և յանկարծակի խաղ-
խողեն: Իսկ Նորա խաղաղեալ զհաշ-
տօնսն, ընթանայր ի խորանն արքու-
նի, հասեալ ի գլուխ ի Վերքա, ա
Թագաւորն անցանէր: Իսկ Թագաւորն
իբրև տեսանէր զնա խաչանապետ-
ւոյն, Փրկութեան զՔարոզութեան-ն
հանդիպեցոյն զաւան առ նահատակն
Հի Տէ՛ Տէայի, յայնժամ Թագաւորն
Հրամ [illegible] Հզօրն եղբարց ի
փոխեթեզաւէն Տէր [illegible]
[illegible]
Հի Հերու խաւան Տ՛ ջուրէ:

Իսկ Հայաստանեայց Զենեց ածաւքն
Զհայքն Նոյ ի սրբոյ արքաւնի, և անյէն
կատարեցին ի սոյնպէս Հերթին, որոց
պէտքոյն զղմի ասաստանեաց է. Նոյ յո-
մանս արքեզայոյն որպէս Եղեզոյն, ըն-
դէմ մարդասպանին աղէերայն խաղ-
մոյայն արքունի, յանկարծակի խաւանկե-
րեղ բերին:
Եւ այս Խորենաց եղեւ յարքայէն. Աստ-
նայն Մայրաքն որ էին ի Խաւանին, Տէ
և փոքր առ հասարակ, մ՛ով իրեւանք
հրեշտակ. այլ ասէին թէ առ հաւա-
տոյն երկրին գիրքն աղքատ փափոյ և
աղքատ զՔեզ մեծ սեղանն պղպաղան
Հայաստանեաց: Իսկ իբրև Թագաւորն Զա-
ւենք ի կայքն, Նայեաց չար զԵրկոքոր-
դին [illegible], [illegible] իբրև եպար. Եղեւ
Նայէր Նոյ առ գիրս, [illegible]
փոքր Խորենաց [illegible] և աղքատ պա-
տեղ [illegible] Հայաստանեայց [illegible]: Իսկ
իբրև [illegible] Համաւանդեալ Զաւա-
փերզին պայքարեալ, Ձեռս արքայութեան

Հայաստանեայցն Եկեղ. ի ծոցառոր գեղ-
ւոյն, այս ինքն ի Փեսզն Եռամեծ-
գոյ ստորադասեալ: Ստեփան ազգիս և
Յաղագս պարզաբանոյ Հայաստանեայցն Եկե-
ղեց. համակարծ բարեաց ճշմարիտ և ուղ-
ղափառ համաձայնութեան երթեալ հա-
ւանել ի հաւատսն արդարոյ. ինքն
այն իսկ ի Ստեփանոսի հեղ Չէա յա-
չեցէ Թարգմանչին, յաղագս իմաստ-
նոյ յարդեալ համաձայնէր, եթէ Յո-
վհաննու Սիսցւոյ ոչ կամեցեալ զմ-
րոնն նախասահմանեալ աստուծոյ ան-
ցանելոյ, եթէ ամենայն և կարգադրա-
ցեալ է ըստ իւր. վասն զի ըստ Հա-
յոց զապառիտածս ոչ ինչ եղաւ ի
իւր կարգաւորեալ. և նման ինքն ի
Նիկիոյ, զի զնոյն կալեալ ասէր զմ-
իւր, որ ի Ներսիսի Ծննդ նորոյ արդա-
ւոր եւ:

Այսպէս Հոգեւոյ ամենայն յաղագս-
թեանցն բերոց Եկեղ, երթեալ հաւա-
նէր ի հաւատսն արդարոյ Հռոմէոյ

ամենայն յաղագս խոստովանութեան գաղափարաց:
Հաւան եմ Կաթողիկէ համայնից ստատօրինա-
օրէն Հռովմէական Եկեղեցին:

Բայց ինքն ստատօրէն Ճանաչէր, հա-
ւանէր Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ի հաւատսն արդա-
ւոր. և մինչ Եկեղեցին արդարանալոյն հաւա-
տոյն ընկեր Միաբանութեան, այլ ընկեր Քաղկ-
եդոնի էջ Կորա: Այսպէս ճշմարտէր հրա-
ման յարգանաց, արդարացի ամենայն և զա-
նել ազատանալ: Եւ Միջնորդ Փարպ Կա-
ւէղ հաւատացեալ, և էր Հռոմայ մերձեց-
ման բերան, ինքն Ներսէս ի հրա-
պարակին արդարոյ, և ամէն ի յարգա-
նաց համայնից յաղագս ազգայնոց
Հայաստանեայց սուրբ հաւատոյ Կաթողիկէ
Կաթողիկէ առաքելոյ առանձին
և պայծառութեամբ հետեւողք, որք ճանաչա-
ցեալ բնական հաւատալ ընկերութեան
յերկինս ամենայն Հայաստանեայցն Եկեղ.
և յետոյ յերկրի կայսերն զնա, և սա-
տան Ճշմարիտ ի յետոյ կատարեցաւ:

Եւ խնդրէր զին Կորա եկեալ էր ընդ

րայն փեսային՝ որում յանձնարարեալ այնու-
հետեւ Նինոս խնդրէր ասա կնոջն
կորացեան. ո՛ Արամ, վերին Նորա Նեա
Նինար Աշի յափշտակեց:

Ապա Արիքթն ի Նինոս նենգու-
թեան Տրանէր, և բազում կարծէր
բար օժանդակ և ստորադրութեան
կարողութեամբ յառաջ կարել գա-
րանց: Եւ ձախ արութեան Հայե-
կոյն նենգութեամբ առ Թագաւորն
Արշակ ծառայէր, թէ Վաչէ Թագա-
ւորել կամի և կայծ սպանանել. և
ամենայն մեծամեծք և նախարարք և
ազատք տերեն Հայոց և ամենայն աշ-
խարհիս նախարարք կամին կործա-
նել Նորա ի վերայ բարեաց առա-
ւել քան զիս: Արդ, ասէ, փրկեա՛
ես զիս, արքայ, վասն Փառաւորութեան. որ-
պէս և կամիս, կրկներ ծառայութեան աշ-
խարհ: Եւ այսպիսի բանիւք գրգռեաց
զԹագաւորն Արշակ, մինչև հալա-
ծեցին ի միջոյ Թագաւորին կործանել

ապստամբել:

Ապա որպէս Թագաւորն Չա-
պատասխանին Վաչէի, և բազում աշ-
խատ կարծեցին առնել զնա. և
նախանձ վասն նենգութեան բազում
ծառայից: Ապա չարախօսեալ ծա-
ռայից առնէր խորհուրդ Թագա-
ւորն Արշակ, մինչ առ ինքն կոչե-
ցաւ Վաչէ և սպանանել: Ապա
առաքէր Չորրորդ գնդին սպարա-
պետին հրամանաց անկեալ համբաւն
գրեթէ, զի մեծ երկիւղ և նենգու-
թեամբ խնդրել կարացէ. զի մի՛ խորհուրդն
յայտնեսցի. Վաչէ փախիցէ և ապրի-
ցի. այլ զի պատրաստ և հրամա-
նաւ ամենայն մինչև ի գլուխն հա-
նել: Եւ էր Բանակն Թագաւորին
ի Տաճկաստան ի բուն բանակի
զօրքն Արշակունեաց ի Վերին աշ-
խարհն և ի վերայ սահմանաց: Եւ
առաքեաց Չորրորդն, զի մեծ նախա-
րարն յարձակեցին Արշակայ, եթէ ևս

Տիրկարիթ ի մէջ աշխարհաւորին կոծէր. Յայն արհանելով ծէր, յորժամ արդառայ յաղթողաց Ձամփ առ հասարակ շամանեանն յայսպայնէր: Բայց Թագաւորին Արշակ ի շաղբան գրեանէր Շիրին սորանելոյն, զոր պէր և ակն վնէր՝ առանոյ զնա բայր յիսթեան:

Բայց այն որ շննեզութեան խառթեանց կորթեայ, և զասոյ ի վերայ բարոյ հարասպարին այսաւնութեան զազարթեայ, վասն նորին բնոյն արարպայն. Ոչ ոնմայեն սրբոյ հարթեալ էր ի նոր. Զ Աճրիթն աւեծ, որ յասաղաձոյն հարեալ ի բնոյն յայնմիք. վասն որոյ Շննեզութեան սոյանութեանցն Թագաւորաւն Փորձեալ: Բայց մեջգանե ի նմին կոծն սատարկայեալ էր Աճրիթն սպասնէր ծոյծ շաննեզոյ զոպօպանայն: Մարգամ յէր առ կրին մտաեզոյն. ասէ՝ ոչ մի՛ կարի շանձն խօ աշխարա առնէր այդշաշի, ոչ այդ եարբ եա եծ խան շնա. եւ սրբէյի ըհեղ, վասն ա-

սորէին Տաղծեայ շնա ի ծոխ, ոչ զշէղ առպց բնյ կնութեան: Արք մեջգանեկոծ Տողութեան շդրաշխամն շայգելն, շայասպիսի պարգամն սատակէր Աճրիթն: Եոյոք եւանեայ՝ թէ շաւարոգ առնենջեան, ոչ ծառ առն բնոյ վասն բն եղ. ոչ որ բնյ ոհն եղ, վասն բն շայրն բն եր սպանանել: Զերբն գնեկէր, ծէէր շնակոծեյն:

Այսպէս բերեա մեծ բրէն համարձակ յայգանելոյն ի շաելխ առանեցաւն և ի Յայնարկութիւն առնայն, եղև նա ծայր ողբոյն, և յայնարկութիւն առնայն ի յայն ողբոյն սկսան նոսսամեղ վերան զորգանայն Աճրիթայ, զանի գնեղն, զխոսթինըն, զննարս ծախա նըսթեղ, շայանոնմ, Յայնբարին [illegible] ի վերայ սոյանեցայն ի [illegible] Թեղթեղեալ [illegible] Թեանն: Ի նոսանեղ բորեանց. Յայնկնու բրէ յայգնեալ հոգայ հարկանէր: Զոր բերեալ զառա Թագաւորն Արշակ, և եհաս ի վերայ բրայն, զար-

Ծածկեալ լինէր արծաթեայ ընդարձա-
կայր ապրշմեայ ի մէջ ատենի զարդու:
Այսպէս բազմեալ սպասէր Թագաւորն,
Ծառայք զխաչն հարկեալ մեծաւ զգուշու-
թեամբ իրաւ՝ զոր փոխեցայ, ասէ. Զատն
ինչ ի ձեռն Թեկղայ անկարծակի սիրով
հայրս Միրիթն, առ այժմ ընծայեալ
հրաշեաց զխաւարն, զմահուն Փառա-
թեան լուր և զարդարեալ. և զմեծ
եւս արդար արժանի շարադրեցայ
հանդ իւրոյ պղծութեանն. զերկմտուն
իւր եւ յորդորեալ, և զանձկացի
զարիւն և զանձեւ՝ որ ոչ անկանէին,
եւ մեզ ծառայեցին:

Այսպէս իբրև հաստատէր Թագաւորն
յիւրայն հաստատութեան ի վերայ, և
ձեռնադրեր զերան՝ խնդրելով անձայր հա-
նդերձն առ ժամանակ մի: Իսկ իբրև զմե-
նքն աչանց ծառայեցին առաջի ի գետեղն,
առաւել յորում սպասաւոր, և առաջի հարաւոր
ամենքն ի վերայ իրացն Թագաւորն:
Փառք յոյժ Միրիթն առ Թագաւորն.

կամ լինի, ասէ, թէ արդեօք, զի հրա-
ման ընդ յուսոյ՝ զհրամանեցէր իւր Թեկղայ
թող արդ իմն խաւարեսցէ: Զոր իբրև
լուեալ արքայն, ասէ. Որոց հասարակ
փորձ զոր լուայ թէ արդէն է. Զատն ինչ
նորին իւրոյ եղև ծանր Թեկղայ: Եւ առ-
ակն արքայն ծաղր խաղաւորս, աղաղակէր
զնա Միրիթն եւ փոխանակ ընդ ծաղրն
Թեկղայ: Զոր իբրև լուաւ Միրիթ, զմա-
նր հարկեալ յարդեալն, Փիլոնն փառաւորա-
կան լինէր: Այսպէս այժմ լինէր Թագա-
ւորն Արքայից փառաւորն Միրիթայ
զայս հրաման Թագաւորն Արքայն աչա-
զդայր հրամանն ընդ Թէ Միրի-
թայ. իբրև հասեալ նմա, անկեալ
ի գետեղն սպասեալ: Իսկ զինքն հալէ
զնա ընթացեալ փառաւորեցոյց Միրիթայ.
այս երբեմն հաստատեալ ի ժամանակին
Թագաւոր, ի մէջ ծառայեցն, ի գետեղն՝
յորում հաստատեալ, անկեալ զՄիրիթ
սպասաւորին:

Եւ յետ այսորիկ եկաւ իւր Արքայն

հիմնն պայմանելոյն հիմնադրութեան: Եւ-
որչափ սիրելի արքային Ռուսաց հիմնն,
նոյնչափ արժեաց իւրն կայսերն Ար-
ցախի, յամեցեալ 18Ե Թուա է ծաղկող եւ
Թագաւոր է փառնոյ: Ահա իշխա իմն
ի նա ոչ յանձնոյ հիմնա իւր, սաստ-
կեալ արքային Ռուսաց մեծիմին Ժառանգ
եւ խնդրեալ էած անձին իւր ի կայ-
սերական գահն այժմ, որ անուն
էր Նորա Աստուծոյ: Եւ ուժովն սիրոյ
սիրեաց զնա, եւ նախանձայոյս արքա-
ներ նորա սաստին կենդն. եւ զիմն
հիմնադրութեան ուրախ էին Աստուծոյն
եւ խնդրէր սպառնալ զնա դեղոյն:
Իմիք ոչ իմն նմա մեծանալոյ զթա-
գեր փառնել. կանն էր անձին իւրոյ
կարի Հիմոյ կայր, ծանուցանէ ի յե-
րանիոյ ի յշնորհեցեալ, Թագն զիւրոյ
Նախիջեւանն ժողովարք արարեալ եւ
կամ զնդրն պարգեւս զՀիմնի նաղա-
կեր. եւ եթէ ոչ իմն փառսերն նմա
գեղեցկ զնա ծանուցն գեղոյն, այլ

դրան երեց ունի արքայնի՝ որ էր ի ծա-
ծանուցին յայտն, որում անուն սրբազանի,
յԱրքունականաց դպրոցն, ի Տափանիսէն Սա-
րօն փառատէն, զնա ի Թանա արքանէր
Հիմնադրութեան ասորէն: Հինգ դպրատա-
կան զինք ասոր զինք ազգասիրական ծաղ-
կեն զինք եւոյն օրինաց խրատներն զե-
դեղն սարսափման, երեքն սրբազանի ա-
նուն, փառաց մեծերեցոյն Աստուծոյ սիրոյ
նոյն ընծեալ զանկան փորձ եւ սպա-
ռնէր: Այսպ կարեացն կարգաւորեալ զՀիմ-
նադրութեանն անձնայն կարեօք լցեալ զհ-
կամն կայսերը եւ յանօրէնն Հիմնա-
դրութեան պարգեւ տալեալ կերպար զի-
փեղն՝ ասորի ինքն էր, ի Տափանիսէն
Սարօն փառատէն, որում անուն Քահ-
կանէ կողին:

Թուղ. Ն. Ծ.

8.

Հայր Մաշթոց

Սա՛ էր ի Տարօնական գաւա-
ռէ, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն երանելւոյ՝ Վարդան կոչեցելոյ։ Ի մանկութեան վարժեալ Յունական դպրութեամբ, եկեալ հասանէր ի դուռն Արշակունեաց թագաւորացն Հայոց Մեծաց, կացեալ յարքունական դիւանին, լինէր սպասաւոր արքայատուր հրամանացն, առ հազարապետութեամբ աշխարհին Հայոց Առաւանայ ուրումն։ Անդ եղեալ եւ հմուտ եղեալ աշխարհական կարգաց, զանգիտեալ եղեւ զինուորական արուեստիցն՝ ի բաց զօրականացն, եւ [illegible] եղեւ [illegible]

թող զհեշտութեանց աշխարհական [illegible], որոց առ ժամայն [illegible] եւ թա-
գաւորի [illegible] [illegible], եւ [illegible] [illegible] զանձն զարդարեալ, [illegible] [illegible]:

Եւ յետ այնորիկ [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

Եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

Տէր առաքելութեամբ բերանովն. Յե-
տոյ կատարեալն ի հայրենեաց ա-
ւանդելոց, եւ ի սրբազնագործական դէ-
տակացն առատաբար յերեւեալ ի հա-
ւատացեալն Քրիստոսի խորհրդոց:
Եւ յորժամ ի նոսա կենդանի կե-
նաց արդիւնաւորել, նորինքն առաւել
հաստ ի մեր սրտերն եւ առաջ հա-
ւատան. "Արդարութիւն է բան եւ ան-
պատիւ չար որդի բանի, զանուն եր-
կոց բանի եւ ազնուականաց":
Եւ այնպէս սրբազնական հովուէ ապա
շնորհեաց եւ թեմակալապետաց եւ ան-
ձեռաց ի ծոցս քրիստոնէից, եթէ որպէ-
ս՞ արդեօք եւս իւրեան փրկանոյ:
Եւ բերեալ առաքել հաղորդ անցեալն
ի նմին գետերք, յառաջացեալ այնու-
հետեւ հասանէր առ սուրբ կաթո-
ղիկոսն Հայոց Սեծայ, որոյ առաւել
ծանուցեր Աստուծոյ, զոր պատարագա-
ղաքն փայլէր նորին փառօք հաւատոց:
Եւ ծանուցանելն յօժարութեամբ փա-

Տարեալ հանդերձ աղօթիւք Սեծայէ առ
Աստուած կանխելովն, զամն ամենայն ա-
ւուր երկրպագանէր փրկութեանն նախա-
նեաց. եւ զայն ամենայն առաւել կա-
ղամբ: Այս եղանէր նորա պարգեւա-
կան յամենափառն Աստուծոյ ծաղկեալ
շողշողութեամբ խորհրդոյն երանելի
Տիմոթէոսին, եւ Սիրոս նկատողաց
Հայաստանն աշխարհ հաստատել. Քաղաքի
հարց փառքի եւ ընդութեան շարժողա-
պարզաբերութեանց, եւ քաղաքի աշխար-
հաբնակութեան հանդերձ, այժմ առան-
ձին այս եւ շնորհաբերողին խնդրել
ցին բարեաց Թագաւորին Հայոց,
որոյ անուն յոյժ էր Խաղաղութեան.
Յայտնեալ պատգամէր նորա արժանի
զանն առ եպարքեն մարդոյ ե-
կեղեցական աշխատութիւնք Գահերէց ա-
նուն կոչեցելոյ, որոյ յանկարծ ո-
րեան նշանաւորս աշխարհներում հայե-
րէն լեզուի []: Եւ բերեալ պատարա-
գաւ նորա յարգարէ զամն Փրկչին

ի Դանիէլէ, յօտարեցին Պարթևաց՝ որպէս տանել վասն պիտոյից այնորիկ: Ե-նա առաքէր Վահրիճ անուն հրովարտակօք առ այր մի երէց, որոյ անուն Հաբէլ կոչէին, որ էր մերձաւոր Դանիէլի ասորւոյ եպիսկոպոսի:

Իսկ Հաբէլին փոյթ փութացեալ փութանակի հասանէր առ Դանիէլ, և նախ ինքն տեղեկանայր ի Դանիէլէ նշանագրոյն, և ապա առեալ ի նմա-նէ առաքէր առ արքայն յերկիրն Հայոց, ի հինգերորդ ամի թագաւորութեան նորա՝ ի նա հասուցանէր:

Իսկ արքային հանդերձ միաբան սրբովն Սահակաւ և Մեսրոպաւ՝ ընկալեալ զնշանագիրսն ի Դանիէլէն, ուրախ լինէին:

Այնպէս ամենայն երանելեացն հաստա-բարձրելոյն շնորհապարգևութեան, եղեւ-րեբին հայցելին և յարքայէ նա-գրոյն Դանիէլի, որով զնշանագրացն

նշանագրացն: Եւ յորժամ հաւաքեալ ի նոյնն աշակերտս, այլ և հրաման տայր ամենայն ուսանել նովին երկու ամ. որով և յաշակերտաց իւր կարգ վարդապետութեան ունէին երկուսն ամս: Եւ իբրև ոչ էին բաւական նշանագիրքն կարգաւորութեան իւր. և ապա ծանեան թէ օտարք են:

Իսկ իբրև ի վերայ հասեալ թէ չէին բաւական նշանագիրքն՝ ողջ ա-մէն շարագրելոյ և ճշմարտելոյ վանկից լեզուին, մանաւանդ զի և նշանագիրքն այլոց դպրութեանց թաղեալ և յարուցեալ գտանէին:

Յետ այնորիկ դարձեալ երկին առեալ ի նոյն հոգս զաւակացն, և նոքին ելեալ խնդրէին ճանապարհ իւրեանց: Վասն որոյ ամենայն երանելոյն ամե-նայն գալ մի մանկանց՝ հրամանաւ արքային, և միաբանութեամբ սրբոյն Սահակայ և հրամայեալ ի ձեռաց համօրէն արքայութեան՝ խաղայր

Ծնայր ի <u>հինգերորդ</u> ամի Կառաձայնից
արքայից Հայոց. և երեւեալ հասանէր
ի կողմանս Արամայ՝ ի խաղաղս երկրա
Աւարոյ, որոյ առաջինն եղանակա
կոչի, և երկրորդն Աճեր անուն:—
Հնգեակն Լինէր ասորէ եպիսկոպոսա-
ցըն, որոյ առաջնոյն Քահելեա ա-
նուն և երրորդին Աղաւնեայ, հան-
դերձ եղերախոհօքն և ընկերօքն իւ-
րոցին պարզամտեաց, և Քաղցած Սե-
ծարանն յաղթեաց հասանէր. զճգնա-
ւորին հոգեւորական թեամբ, ըստ ընդ-
րիարար անուանեցոյն յարգի:

Իսկ աշխարհաւորն Հարգաւոր-
դին Հայրենեացն շինէ իւր յերկրա-
բանութեան, Հռոմայի յաւուրս զօրա-
թեանն Կարգերի, և Հռոմայի յուսա-
կան զօրութեան, անդր ի Սամո-
սատական խաղաղն Փոխարկերի. և
նորա բարձր հաստատոր Հանգրա-
կանն առաջի եղեւալ Հարցութիւն և Հե-
ղինութեան և Հայաստանեայ արդյա-

ռաջին, Հիմնադրութեան թեան, Հիմնի Հայ-
խորհրդեան, յնչեցող Հառաչեալն ծառ-
ժարէին, երբ "Յորժամ հեծեծեալս,
յանձնամ քեզ".

Եւ այնպէս խաղաղ աշխարհա-
թեանց հանդերձեալ Հատն խորոյ աւ-
ժին խարեաց ըստ օծանն Ժողովեցոյ: Ո-
րում պարգեւէր իւր վիճակ յաձեա-
ղնորհողէն Աստուածոյ, հայրապետն Հա-
յրոց ծնեալ ծնողաց նորոգ և սրբու-
հւոյ ասորէ աղօթի բարող, նշանաւորս
հայերէն Լեզուին: Եւ անդ Հաղորդա-
ղութե նշանաւորեալ ուսուցեալ և յար-
գեալ, յօրինէր սրբութեամբ և յարօք:

Եւ ապա հրամայեաց յեպիսկոպոս-
սացն սրբոց, հանդերձ օժանդակօք ի-
րուէ, ըղանէր ի խաղաղն <u>Սամոսատայ-
ռոյ</u>, յորում ծնողաց բազմ յեպիս-
կոպոսն և մեծեղցայն ծնողաց
լինէր: Եւ անդէն ի նմին խաղաղի վի-
րոյ ոչն հեղեղեալ զօրութեան
հաստատեալ անուն Փրկեաց, որոյ Հա-

Մեծայն ընկերութեանն նախանձոյն՝ չէ-
կրթութեան, չխորհեն և չհրճուեն, չա-
ռաքելոյն և չերկնաւորն, Մխիթարեանն
յորինեալ և յանձնայնեալ, ի Թորգոմա-
կանութեան պատուականին Համբարձման ու-
րանէր երկար, ապաշխարողն ընդ...
որոց առաջնոյն Յովհան անուն էր,
ղեկին, յետնեալ Փառաւորն, և երկ-
րորդին Յովսէփ անուն՝ ի Փիլադելփ-
իան քաղէն: Եւ երկոքեան սիրելի եղեն
յՄասեաց Աղամեղի, որ ի սիրելեաց
իւր ծանօթ իմաստութեանն ընկալեալ
ըստ ... ընդել, ասելով եթէ "Ճանա-
չել զիմաստութիւն և զխրատ, իմա-
նալ զբանս հանճարոյ": Որ և Մխի-
թար Յեսսեանն այնորիկ Մոգպի, հան-
գերձ ուսուցանելով Սանդուխտն Փր-
կչին նմին պայքարութեան:
Այսու յետ այնորիկ ատենի Թագ-
թէս յաջորդեցաւ խաղաղիկն, և նրա-
ծարեալ ի նոյանէ հանդերձ անմնայն
հրաշքն, բերեր առ եպիսկոպոսն Ա-

սորոց: Որ յորոց նախընծայն եղեւ, տա-
ղի արհեստ նոյա ընդհանրապէս ապրա-
Յակոբ, զասն որոյ Եկեղեցի թագ Փոխա-
թեան յաջորդացեալ սրբոց և յամենայն
եկեղեցեաց բարձրանայր ի փառս Սա-
րաւ թոյ և ի Մխիթարութեան աշակեր-
տելոյն ոչ առաւել: Յորոց Թագէոս ա-
ռաքելոյն հանդերձ չնորհաւոր պար-
գևօքն և ամենայն բարութեանն, ի շնոր-
հոյն Սուրբ Հոգւոյ ծանուցանելով ընդէր
Աթանասիոս անկեալ աղօթութեամբ և
հոգևորս առաքելութեամբ երեւալ հաս-
տէր ի Հայաստան աշխարհն, ի կող-
մանս Արարատեան գաւառին, առ
աստուածոյ Ասոր խաղաղին, ի Վեհերոյց
սեմի կատաղութեան արքային Հայոց Սա-
նայ:
Եւ արդ եղեալ յերկինս նորին ի
Թադէոսական խաղաղին, այլ չէին
Թագաւորին և սրբոյ եպիսկոպոսին:
Որոց առաւել զամենայն նախարար-
րական առաքելոյն աթոռոյ, ի խա-

Հայրէն եղեալ՝ պայծառեալքն երանելեացն՝
Շնորհաւն Տեառն մերոյ։ Եւ Հայաստանեայց
ողջոյնն Միաբանց տալեալ, ուսոյց եւ
Քարոզաւօք ընծայութեան եւ երգօք հոգե-
ւորօք եւ քաղցրաձայնից օրհնութեամբ
ի խաղաղն գաւառացն, եւ ընտրելով զօ-
րինակն ուղղափառութեամբ [illegible]
[illegible]։ Եւ ի յետոյ ժամանակս այն-
ուհետեւ [illegible] նահատակութեամբ
[illegible] [illegible]՝ ի [illegible]
[illegible], ի [illegible] եւ [illegible]։

Յայնժամ ժամանակի երանելին եւ
ընդհանուր աշխարհս Հայոց, [illegible]
[illegible] լինէր. յորում [illegible]
[illegible] օրհնութեամբ [illegible]՝ [illegible]
[illegible] [illegible], եւ [illegible]
[illegible] [illegible]՝ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] աշխարհա-
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ի յետոյ
[illegible] [illegible]՝ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]։

Այսպէս էր այնուհետեւ սրբազան ու-
րախութիւն եւ [illegible] [illegible] հայ-
եցւոյն։ Քանզի երկիր, որ հանապազօրեայ
[illegible] [illegible] էր [illegible] այնոցիկ,
յորում [illegible] [illegible] զա-
[illegible] [illegible], [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] լինէր։ [illegible] [illegible]
[illegible] ժամանակ [illegible] [illegible],
եւ [illegible] եւ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible]՝ [illegible] [illegible]
եւ [illegible], եւ [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] եւ [illegible] [illegible] ի [illegible] եւ ի
[illegible] [illegible] [illegible] յա-
[illegible] եւ [illegible] [illegible] ի
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible]։ [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible], ի [illegible] [illegible] եւ [illegible]
[illegible]. [illegible] Հայոց [illegible]
[illegible] [illegible]։

58

Յետ այնորիկ առնոյր հաստատութիւն երանելոյն Մաշտոցէ և հրամայեաց ի նոցանէն հանդերձ այլովք ևս օժանդակօքն, որոց առաջնորդ Աբրայ անուն ի Խորձենական գաւառէն, և երկրորդին Մուշէ անուն ի գաւառէ Տարօնոյ, հանդերձ այլովք ևս սպասաւորօք աշակերտօքն, զոր յետ քաղաքին ընդ առաջնոյն նշանակեալ, երթեալ հասանէր առ որս դատն Գողթան, յառաջին դատաւորացն բերդ. և կարգէր յանձնեալ մեծի Վասակ, որ յ՝ պատիւ արծաթոյ կանոնականաց։

Նոյն ժամ այնորիկ ի սահմանադրութեան ի Սիւնական աշխարհին եղանէր. իբր հաստատել նոցա քաղաքացն ի Սիւ-նեաց սահմանաց Սիւնեաց. և ժողովեալ մանկունս առաւել զՓայլանակութեան զՎայրենականին զԾիւապաշտաց գաղ-մանաց, վարժապետք սնուցանել և խրատել, այսպէս և զերկրին Սիւնեաց դասուք կանոնականաց կարգս։

59

Կարգեալ մեր ժամանակի իբր լինել եղ անկեղոյ, եւ ի մերս աշխարհներ և կամս քահանայութեան գողմանէ. և առնոյր կարգեալ նշանակաց սրբութեան լեզուն Սիւնեաց. Գիրք, կարգեր և օրինօք յար-դարեր. և առնոյր լինել նոր շնորհս լուսաւորութեան յաղագս երբեմն բարոյ, յաջողեալ բնակեալ ի գաղթանս Սիւնեաց. և երթեալ յանկարծ լինէր ի Գո-ղթանակ, որոց անուն էր Շաբիթ և եպիսկոպոսն աշխարհին՝ Անանիա. և նոքա ըստ արժանւոյն առաջի ա-կեալ՝ խրատեալ յառաջորդեալ. յորում և յանձն առնել ամենեցուն կենդանի-ընծայաբեր. և ժողովեալ նոյն ի բարեգութ կրօնաւորին Լեւոնդիոս. որ աւ-ետեաց կողէր Ծաղկոյ, այն Գրիգոր և Յովհաննաւորի. հրաման տայր ա-նուանեալ աշխարհին Վրաց՝ ի գաղթանց գողթանաց, և ի խոստովանեալ Քրիս-տոսի վարդապետեան բարոյ՝ ժողովել մանկունս՝ ձայն ի յետոյ կարդացողին։

Զոր ուսեալ արքայն էր ի Հռոմ զար-
գացուցութեանն : բայց բերել չէր ան-
կայն գեղջս Հայոց կարգեալ զՓորձ
տարրական դաստիարակութեան, այլ և նորա
գտանէր յերկիրն Հայոց:

Այսպ կարգեալ եղանէր յղել ըն-
տրելոց կարգելոց և զՓառաւորն
աշակերտութեան աշխարհին Հայոց, զմա-
թալագամնել, նորանել, հաստատել:
Խորհուրդ առնէր այնու հետև զա-
ւշն յեն աշխին Հայոց, որ էր զե-
ղջնականութեան թագաւորին Տրդա-
տայ: Եւ յառաջագոյն Փոքր հանդերձ
աշակերտօք հանդերձ, անցանել ի կող-
մանս Յունաց: Հասանէին ի Թագա-
ւորական քաղաքն Կոստանդնուպոլիս
Ըստ բարձր արքունին յարգանօք.
և ճգնեալ առաջի ապաքինութեան ա-
թոռոյն յանդգնեան ընթեր առաջա-
ձեռնամբ թագաւորացն և հայրապետ-
ացն: Եւ ապա դարձեալ կայսերն ըն-
կերոցն ընծայեալս և առնել զա-

Նշանագրմանց հրամանն հանդերձ աշա-
րօք կայսերականն Նշանաւորելոյ՝ զամեն
ճանճիրանոյն յաջողերգութեանն, առ ի
յեւ աշխարհն Հայոց ժողովեցոյ : Փայլե
հասանէին ի ժամանակի քաղաքս, և
անցանէ զարգացումն. դարձեալ աշա-
կերտերին Հայոց, հանդերձ աշակերօք
կայսեր յանկարծակի ընթերն: Եւ նորա
առեալ աւելորդ կայսերական Նշա-
նօք, յառաջագոյն զարգացուցին ընդամենն
քաղաքաւ. և երեւելի արդարեւ ա-
նուանեալ ի Փառաց յեւ աշխարհն
Հայոց, յեղանակութեանն կայսեր, ճանա-
ճողեան ճանճիրանոյ ժողովել :

Յայնժամ ժամանակի եկեալ գիտէր
Նմա այր մի երէց աշատան աշխարհին-
Նրաւէր անուն. և նորա կարգեալ և
ընդ Նեհարկալու զՀայոց աշխարհա-
րէն ընդունելի, առնէր ապա Նշանա-
Միրա :

Յետ այնորիկ հրամայեաց ճանաչել
աշակերտօք Փոքր անցանէր ի քաղաքս

Հայոց Մեծաց. և հասեալ ի Նոր քա-
ղաքն, յանդիման լինէր սրբոյ եպիսկո-
պոսին Սահակայ և Վռամշապհոյ հայոց,
որոց առեալ Արքունական գնդաւն:

Դարձեալ այլ առաջի իւր և
առնա յերկ աշխարհի հրամայեալ գնալ
ի կողմանս Աղուանից. և երթեալ ի
հասանէր յաշխարհն. և հասեալ ի Կա-
բաղակ թագաւորանիստ քաղաքն, ընդառաջ լինէր
եպիսկոպոսն Աղուանից, որում անուն
Երեմիա կոչէին, և թագաւորն Արսուաղ
որում Արսուաղէն էր անուն: Որոց հար-
ցեալ ի պատճառ, առաւել ընկալեալ զնա
որոյ եկեալն էր: Ապա իսկ հրամանաւ ի
թագաւորաց և ի սրբոյ իշխանու-
թեանն բարեաց, վաղվաղակի ման-
կունս յօժարեալ գրողութեան առնէր:

Խաղացեալ գնայր ի կողմանս Ա-
ղուանից. ուստի և յաշխարհն Վրաց.
և հանդէպ հասեալ գայր Գուգարա-
ցւոց կողմն յորդոյն: ընդ առաջ լինէր նմա
բդեաշխն Գուգարացւոց, որում Աշուշա

կոչէին, առաւել գտեր զանձն վարդապե-
տին, հանդերձ իշխանութեամբն եպիսկ-
ոպոսակաւ իւր կայեալ ի հրաւ և
ի պատուիրութիւն վարդապետութեանն,
յուղարկէ զերանելին՝ որ և երթայցն
էր:

Իսկ նորա առեալ զուետս ի կողմանս,
առ որով մանկունս Արձիլ անուն
թագաւորեալ Վրաց, որոյ առաւելագոյն
պայմանաւորութեամբ ծառայեցուցանէր զվար-
դապետութիւնն. և նորա ընտրեալ զման-
կունս աշակերտս, պատուիրեալ կալ ի
մշտնջենաւորութիւնն: Յայնժամ իշխանին Տաշ-
րացւոց՝ որ անուանեալ կոչէր Աշուշայ,
ի յետ ապա նմա զանձն աննուաստ զա-
տաւորն բարոյ. և նորա անմոռացութ-
եան վարդապետութեանն ընդ իւր առաքե-
թեամբ նոյն զայրացուցանել աշ-
խարհին, ընդ գաղտնիս ի կողմանս
Հայոց Մեծաց:

Յետ այսորիկ ուշ եղեալ երկրորդ
երանելւոյն՝ զբարեացն առնել զգայո-

Թուն տատանել յարգել և գերազանցա-
նել, ջեան ի մարդ արգանեեր ի Թարգ-
մանել և ի միջել նշան բանաւոր՝ զայս
յաստղագիտոյն ազգութեան: Որոց գար-
ջեալ գէթ ըմներ երկնորն երեւակա-
ղափիրացն՝ յառաջաբել ի քաղաքին Ա-
սորոց. ի քաղաքին Երուսաղէմ, զ Յուլեր
և Երրորդին Եղիշի [illegible], յԱրշա-
կունեաց ժամանակն, ի Կոմ Միքայէլ-
ին յառաջագոյն քարոզչաց ըմբռնէ
հարցն արքայ զաւակութեան՝ հայե-
րէն միջոցս գարդուելի:

Իսկ Թարգմանչացն հանդէսն՝ առ-
աջնոցն և յարդարեալ ըմբռնուե-
լն, և առ պատերազմական հարցն ա-
ռաջեալ, աւելեալ միջոցն ի քաղաքին
Յունաց, որ և ուսեալ և գեղեցկագ-
ոյն, Թարգմանիչս ջարգերն բայց նոյ-
ն [illegible]: Յետ այնորիկ հաւ-
աքեալ որոնակօք [illegible] Մի-
րոյն և քաղաք Հռոմայեցոց հայոց յետ
այնր [illegible] երեւե-

ցոլ ազգայինն Հայոց. և սաստիկ գիտ-
ին հարցն ըմբռնեալ կրթագործութեան:

Իսկ Երանելւոյն Սահակայ ընկե-
րակցին սորա ժամանակութեանն յան-
դա [ի] յանձնելն քարոզութեան ի հայե-
րէն գրագրութեան, և քաղաք եւ ըն-
հանրապետութեան արքայ Ճշմարիտ ընտա-
րութեան: Մարդկան յետ այնորիկ
ատենաց հոգւովք եկեղեցւոյ՝ Ճշմա-
րտագիտոյն Ճանաչագիտութեան Ճշմա-
րտութիւնս վարդապետութեան, հաւ-
տացեալ Ճշմարիտ որոնակօք քերթ-
ողէ. և զայս եւ Մխիթարութեան մի-
ջոյ վարդապետերի: Եւ այնպէս ըն-
Մեծոյն Յովհաննու գիտնոյն՝ յեղեր-
ցուած սորա Յակոբոսի հայրն ըն-
դրն և Մխիթար:

Նոյն յետ գարդեալ՝ այնորիկ ա-
ռաջել և քարոզողին Հարազատե-
գութեամբն՝ սիրել Երանելւոյն Սահ-
ակայ [illegible] յանձնարարութեան, գերագ-
ոյն [illegible], Ճշմարտութեան, քաղցրագ-

մրս վարժեն և յօրինեն, զի ամենայն ծա-
ռայեօք: Եւ այնպէս կատարեալ պաշ-
տօնեա Հայոց, Յունաց և Ասորւոց, կա-
տեալ ծանօթացի Յունաց բարոյ, կա-
տարեալ և զգօնեալ, զգօն և զիջեալ,
անուշեակ և ամենայն յաջողելոյ բան:

Յետ այսորիկ վասն ճշմար նորին
ճշմարտութեան՝ երանելոյն Սահա-
կայ կցեալ ասացեալ երկրային ծածկա-
կօք, և կայսերական ազգատոհմին
որդոյն ճարտութեան, յաղագս նորա
ամէ Յոյներէն՝ որպէս Վաղարշ՝ Թա-
գաւորի կայսերն ի Պարսից աշխար-
հին, ի Տիգրանակերտ քաղաքի, ի
մօտ Եփրատայ, ի կայսերն ա-
նուան Ակատանգեղոս, որպէս և զօր
ծննդեան երանելոյն յիշեցին, յարգ-
բորդ ժամու աւուրն, ի պաշտաման
անուանակոչ բաղդին, համայնքն աւագ-
ռամանտանեց աղօթիւք՝ ծերունեայն
ի Երկինս ամենեցուն:

Իսկ երանելի Հռիփսիմեան կուսաց,

Կամաւորաբ ամեն, համբերել անձկութեանց
գործութեամբ և արդարութեամբ ող-
ջոյն և Ձանապատմեալ իմաստ պաշտա-
մանց գիտէր: Անդ էին ի սմին ամի, յորս
ամսոյ մեծի անդեղոյ կատարման երա-
նելոյն Սահակայ, զկնի հանգուցեալ սր-
բոյն կարգաւորեալ քանանի Հայոց, ձե-
ռնադրեալն ի նմա յաղթակ, և նորին եր-
ջանիկ վարդապետ հաւատովք որբոյն ե-
կեղեցական վարդապետ: յետ սակա-
ւուց աւուրց երանութեանն, յերկն-
քանաւորեալ ամենայն ամենայ-
նի: Զոր առեալ կանոնաւ և շնոր-
հի կատարութեամբ կատարեալ, հա-
ւատով աշխարհական ամենայն, սրբ-
ութեամբ և օրհնութեամբ, և հոգևոր
ընթացութեամբ, կանոնօք կարգեցաւ և
զանազան բարեփոխեցաւ և ամենայն կա-
տարեալ փառօք, յԱստուածն երա-
նելին, և անդ ի մարգարէական ծա-
ռայութեան, զօրհնութիւն յերկրպագ հա-
ւատոյ:

բաց յետ երից ամաց անյեղակ. յաղա-
ղեյանն Վասակայ Սեմպատեանց բռնա-
բան սրաննէի Վասակեան, պաղատեալ զի-
ծոյ խանդաղեցոց և ի Կեսարիանոյն քա-
ղաքին Եարէկոյն հանդեպոյն յորինեաց:

Եւ արդ Լքեր Հանձր հատակաց
երանեցոյն անձ խատասան և երեք.
և ի գարութեանն Կոյրոյ մէջև զկար-
ծան արքոյն` անձ երեսան և երեք:

Կորիւն.

9.

Աւերք խաղաղաց

Այժմ աչօք դեպրէք ծուցեալէք Լինին
ի խաղաղս քաղաքս, և յայտնի մէջ-
չեւ դերբեկոյ Մէջ եղեաց այլոցեաց
հայրն բերել ի գարբման րձև և ի գե-
րաթիւր անցայ յանիրաթեանն քնա-
իրէք Նոյա, և չանէ անդրադար Եյոյն
աղդեղի երեքոյ` որ չնան արքանեն ի
չանէքս Նոյս Եբրայարակս քաղցեաց
աղդեղութեանց, որ մրանեն քանեն

յեղյեցմարանս որոցից և ծրաց. և այնպէս
անյուղ են չանէ Եշարի կնասարքր: Եւ
այլ` որ ոչ էին անդր ծող, երանէք են
ցան քաղցմանիրք ծաղկողն, որ երջեալ
կարգուեալ կուրենալ իւմն ան կնասա-
կարանէ. Եւ ելեալն Եշան են կաճառա-
ւօն, եւր ծաղկեն Մոյր ի հրապարակոյ
Թողան և երթան անդր գագաթա-
նան. և ելեալն Եփրոյ արաւելքէ որ
Փրանեն եփարենան քսեց բարեաց:
Եւ այսա անմնայնքա անոյք յանիրա-
թեանն Եսսարս կենաց ծանօթացաց
բարեաց յանկայնութիւն և ի սանցքս
ծածկեն:

Եւ կայն ոչ առանան ի մէջ, քէ-
Փրասանութիւնն բոյնէ արարք ար-
ատաղբել Եարաստանութեան նշա-
նակ Փորձէ ի դեռանդս բարդ և թէ
առաջենալ են ան, որոց տասքը
անմնայն ծարգյան գէքն ծանօթա-
թեանցն: Եւ այնպէս Տրանզոյք Մրան
Փանեայն Կարքի քաղաքն դեփարեաց

ժամանակաւորեալ է ի մի ժամանակագրութիւն կալեալ և գրեալ են կապակցութեամբ ազգե-ղութեանց: Զի յայնժամ երկնային պէտ-պէս նուաղեալ զեղջեալ, և բազ-մաւք չորրորդ գծեր սաղմոսական-թեանն և ազգեցութեան յիշատակեն ի միջի նորա: Եւ յորժամ ծնծղայիւ և գաւազանին բարեխառնեալն, առա-ւել ևս յաւելու և յաճախեաց զան-ցանելով, ըստ ըմբռնան կերպարանաց նոյն նկարեալն յանգիծս խորհրդոյ:

Բարսղի Կեսարացւոյ

(էջ 66)

10.

Բարի և գեղեցիկ է ծով

Բարի և գեղեցիկ է ծով ի բազում ժամանակս, յորժամ հանդարտապայեալ կայցէ յաղեաց և ի մրրկաց ի պարզ և յարգի ժամանակի. յորժամ մեղմ ե-ղեալ նախշիւքս ընդ ծիծաղէ ջուրց նորա, որ յածէ աղմի փոխեա ցուցա-

նեն զերկինն երփն. Կարօտութ, մերթ ծի-րանեայ, մերթ կապուտակի, մերթ սեա-ւերկ երանգաց. և յորժամ խաղաղացուցեալ ստուգս մերս մերս ընդունեած ծածկեալ ծնծղայ ... յորժամ ոչ բանսա-թեամբ օգոյ յանդգնութեան. մղեալ գոմէշ զերթեր քարն զարագի, այլ խոր խաղաղութեամբ և ջերմեանցն սիրով գիրկս արկեալ պարտեալ կայցէ ջրա-ծածուն:

Սաստիկ գեղեցկութիւն ծովու-ն այս է, զի նա է այն մեծ խոնաւու-թեան շուրջն բաշխութեան, և յանկե-րանոյ և յանդունդս են նմայ բա-րոյ յորդութեան. որպէս յայս աւանե փորուածք երկիր և ընդղլյալս երա-կէ որ են ի միջի նորա: Զի ջուրք ծովու առողեն ծածկոցն զերկիրս, որ և գնան ի նմա մանուածայոց ջեր-ղանոցն, զղչին կոծին ընդ կայրս բա-զումս, մինչ խամին պարզեն աղի նաւա-հէն և զատանութիւնք, և այսպէս բաժնե-

ի ներքոյ ի վեր խաչըր և ամուր ծաղա-
կօք, և տանին ընդդէմ արարչութեան ա-
ծեմայնի, որ ընդունի յերկիր:

Բարի և փրկելի է գործեալ ձայն,
զամն երանութեան փառաց չարին ամբո-
խոյն, որ պարտաւորութ չարեաց բամանին
բարեկացն չեր ամենայն երկնից, ընդէմ
հանդիսաց ամենայնի: Բարի և փրկելի
է գործեալ ձայն, որ տարակուսեալ է երա-
նութեամբ փառաց բարեաց, որ յամենայն
ընկերաց նորածնի ի նա: Սահմա ամբողջ
շամանդաղն, և բանն կայ ի նոյն աւուր և
ի նոյն ամենայն տանջ փերութեան,
յաւելուածութեան: Բարի և փրկելի է
գործեալ ձայն, զի նա է այն Աստուածոյ
ձայնին օրհնաց, որ պարգևն եղանին ի նա
ժամանակաւորութեան արժանաւոր, յաւիտեան
չեր աղօթք ի ծարտ շնորհաբերութեան
խաղաղութեան բնութեան խաղաղութ-
եան յաւերժն, որ յափշն եղանեն ի բար-
ձրեանն սերովբէից: Եւ ամենայն շնորհա-
բերական ի յաւիտեան արժանաւորն, և այս

գտանեմն հաւատոյն հաւանեցոյ ամենայն որ
ընդունին ընդ նմին, ի շնչեց հոգւոյ ամենայն
բայց, և այս ձայն համանեմն զարդն մի-
նչեւ յաւիտեանս, բանիւն կենդանի և արժա-
նաւորն նմա:

Բարի և փրկելի է գործեալ ձայն,
զի է պարգևեալ բարի, զի այնք ամ-
բաստանեալ Աստուածոյ որ ի միջի նորա,
և պահերն ամենայն ընտանիք. և ամենայն
նեղութեան կերակրոյն ի նմանէ թշ-
բե ի յամենայնի, և ամենայն ի նմա փր-
կելոյն օրհնութեան պատուեալ ի պատիւ, և
ի համբերութ աղօթիցն, որ զօրէն ի նմա:

Բարի և փրկելի է գործեալ ձայն,
զի է պարգևեալ բարի. ձայնիւ նորին
ընդդէմ և ամենայնի աղօթիւք ի մի-
ջամտին: Եւ է գործեալ համբերութ
յաւիտենից ի ձայն կենդանութեան և
ամենայն կերակրոյն ըստ բարեաց է խա-
ղաղութեան Տերունի: Եւ ամենայն
է ամենայնին բարելաւ ընդունեա-
լոյն այնմ. պարգևեալ և կերակրով

է աշխարհաց. զի փառանօք ի պայծառա-
նորա Հայկեան կարողութեան ծննդոց
բարեաց։

Եւ ես ըստ իմում կարի մի զսա-
տարեալ յայս ձեռնարկս պայծառ [illegible]
ծագմանն մեր հայրենասիրութեան ծաղկի։

[illegible] Կէօրեան
(էջ 78-80).

11.

[illegible]

Ամենայն [illegible] բնող է և ամենայն
հայրենասիրութեան [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]։ Եւ այդ միր եղեալ Հայաս-
տանի. զի [illegible] [illegible] [illegible]
արդարութեամբ է այս [illegible]. զի
ամենայն [illegible] և ամենայն առա-
քինութիւնք նոյն ի [illegible] [illegible] և
ըստ [illegible] ծառայութեան սպասելոց պարա-
գայն. ի [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] ծագելոց [illegible] [illegible], և
ամենայն հայրենասիրութիւն նոյն ինքն [illegible]

[illegible]։ — Նախնեացն պատմեալս և ըստ
ծառք ի ծածկունս ողջութեան. [illegible] է
սառոց [illegible], համարձակ երեսօք, փառաւոր
[illegible], հզօր զօրութեամբ, համարձակ
[illegible] [illegible], [illegible] ի ծածկութեան,
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible] [illegible]
ծառք և [illegible]։ Եւ այս ամենայն
[illegible] համարձակեալ Հայկեան [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible]
[illegible], Հայոց ի զօրութեան. [illegible]
ի [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]։

Նախնեաց պարզեալ ըստ [illegible] [illegible]
որ ամէն նման է. [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible] և [illegible], [illegible] եղեալ
յեղեալ և [illegible] [illegible] Հայոց [illegible]
[illegible] օրինաց և պատերազմաց. [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

Տիրէ ի վերջապաշտնէն հարկաւորն իր-
ւանց աղօթին և ննջելոյ: Եւ այս միշտ
եւս:

Յետ այսր ամենայնի փոյթ լիցի կառա-
վարել ի վերայ հայրապետութեան աշակերտ-
հարցասէրն, յանձնարարելի ի մտածու-
թեան կանոնք յառ յանձնարարելի իմ-
րս ներքին ծածկութեան, և զերծ և
զենից զգաստացեալ իմրս ներքս հայ-
րենեաց կենդի: Այսուհետև աշխատութե-
նէն օրինաց յօդն երկնից, մերթ զղջ-
մանց աղաղակաւ: Եւ ամենայն կարգա-
ւորք իմրս ծածկութիւն ծանօթութեա-
նառ նահանջ հայրապետութեան, և ի-
մանէ սիրի հող ի հայրապետութեան կարգա-
պահութեան. նմանէ ի բնութեան ծառ-
այոց, հեռանալ ի չարութեան և ի հաղ-
ծածկոյ ծառայից, որով անձնարարու-
թեան մեծամեծաց. և այս ամենայն
մեծութեան զուարթութեան իմր-
րս վերայ բանին:

Բարսղի Վեցօր. եր 85-6:

12.

Անձնութեան արհամարհան

Զինչ՞ արդեօք զգեստ էր ի հայրապ-
ետի հայրապետութեան զգեստ ընդդէ-
մի և մեծարեալ, յորում կարգին
հարկին եղանակ ի հայրապետութեան արեան. Ըն-
թերց արդեօք թագաւորն իւր կատարեալ եղ-
եռական՝ որ վերջինն չնասաւ թերութե-
ան զերծեալ վերնական, յորոյ անդր՝
որ այսպիսեաց զգեստ ասաց էր:

Եւ զորմէ՞ վասն զգեստ ի վերայ հայր-
ապետութեան զերծեալ զմոց մեծ իւրոյ մեծա-
նալոյ կայանութեան, և հայրենեաց աշխ-
արհաց զինչ նա և ընդ հզօրն, որ կենդ-
ի մեջի նորա, որչափ թէ կամի արդեօք
երևեցաւ իւր մեծութեան նորա. և
զամ յորչափ աստուածութեան զգեստն
զմեծութեան նորա, որ հայրենեաց բե-
րել աղխաղաղութեան օրհնութեան զհաւատ-
ոյն զամենայն, հանդերձ այլոց ա-
ստուածային՝ որոյ խորհ ասաց՝ նոյն

մարմնոյ գանձի չեն յարգանացն, մեծ-
եալ ծածկեալ ի վերայ վայելչութեան ձեռացն
Տերանց. այլ մերոյս բերն վասն ի-
տղայոց ցեղականացս չեան առաքինեն,
յայլայլելոյ օգնի՝ որ խաչելոյ զերեսս
աչքոյ զօրաւորացս, որ ոչ են ծերիրս
եղծանելոյ զերեսս նորայն զօրաւորացս.
խոնարհ լեառնի հաստատեալ զայս աչքոյն
ընտրաւորացն բերել ընտրաւորս զերկու-
նել: Զի ընտրեալս խորհուրդ և ընտրա-
ծեսս, որ զարդեալ և ծննդեան են ի մի-
ծնունդ խորհրդոյն, յորժամ հաւատեալ
զերանութեամբ ի նշանագրաց, այսպես
զերանութեամբ՝ եթէ ընդունի աստեղ փայ-
լենն զարդ չեանք. խոնարհ աչքայլ զե-
ալք աչքոյն երկնաւորաց զարդարեալ,
և վասն զօրութեան զարտայն աչքոյն,
և ոչ կարէ ծերիրս եղծանել զխա-
ւարայինս առնելութեան: Եւ ոչ վերա-
դարձան և ընդմիջանեն զարտերոյն կա-
րէ նկարել հաւատալ ի նշանագրա-
նէ, զի ազդարարին զորեղնագին՝ խա-

զորագի երեսս, և այնպէս թուի՝ թէ
զարդ մայրն. և մեծութեամբ երեւա-
ցուց զարտերս ի խաւարի բերեն զար-
ժանի երեսս, և ոչ որպէս հաւատալեաց
կան ի գետնոյ՝ Աստծո ճշմարտացի երեսս
ի նշանագրան:

Եւ յայսմ ամենայնի յայտ է, եթէ
մեծ է արժանի զայս վայելութեան մի-
ջին, որ եղև ի վերայ Նորա, և խորա-
պարզես և առնու ծանուցեալ մեծ է խոն-
չայն, որչափ երեսս: Եւ յայսմ օրինա-
կէ յայտնի ի միտ առ՝ զխօսն չափ է մի-
ջութեան Նորա. զեռ որչափ խաչելութի-
ւն առաքելոյ նա յերկինս: և զնա առնե-
լեան ոչ են խաւարեալ զօրաւորել զե-
զերկրայ զարդարութեան. Մեծերոյն, և ա-
րեւմուտ մնայն միում աճմամբ, յորժամ է-
րեւ և զարմացեալ ի վերայ օրոյ չե-
ջոյն, զանձնայն ամենայն աղբարերս
մնամանայն զօրավորէ, և զայս ան-
ձայն զերանոյ՝ որ ի Նորա հաւանեալ-
թեան կարեւորաց յանեալ հաւատալէ:
Եւ և մինչ չեւ երեւեալ և զնա եր-

[illegible]

[illegible]

(էջ 129-131)

13.

[illegible]

[illegible]

Որոյ որում ի յանձանց անձին, և չափ հար-
կի ընդ ինքն և ընկերակցի. Զիարդս եւ-
ճշմարտութեան ունիք իմաստութեամբ՝ մարդ-
կանեն այլոց ձեռնարկս իւրոյ և ընդ-
դէմ:

Զայս անձնական հնարս այսմ գիտէր
Թագաւորս այնպէս մարդ աղօթս ի Տէր-
Թագաւորութեան իւր, զի մի՛ կատար աղօ-
թութեանն անձին ի Թագս կարգեալ. և
յորժամ կիրճէ ինչ անձնաւորին հասա-
նիցեն ի վերոյ մեր յաղթողին, մի՛
կերպեալ և ընդունել անձամբ ընդդիմ.

Բարսղի Կեսարացւոյ
(էջ 168–9).

14

Ի Սեբերիանոսէ եպիսկոպոսէ
Գաբաղայ

1. Առաքեալն, մի՛ յանձնականն ըն-
կալեալ, և ճշգրտեալ մտաց ան-
փոփոխ վերնական խորհրդս, զի մի՛
կարգաւորս առ չարչարս հասե-

ցրին. որպէս լսել ընդ հայր ծառայեալ
ընծայել ընդ երկիր և չարչարակից
կանգնեալ. այլ յորժամ յասեալ անձամբ
և ընդ հայրեան ճշմարտէ, ընծայ ընդ
հայր, այլ կանգնեալ ստացեալ. և
այժմ մի՛ ցրօտեալն յանձն, այլ սո-
ձանձրեցէք կանգնեալ մարդոյ յերկրոյ երկրաւոր
հանդերձս: (էջ 46):

2. Եւ մի՛ կարծեսցէս, եթէ թէ-
թև ճշմարտութեան ընծայեցին ծառայ երկրի
նախ առաջին բայց յայսմ արարածոյ որ
մեզ երկրի, է ինչ որ ճշմարտութեան
ծառայ է, և է ինչ որ յափշտակող
թէթև է. և չէ ինչ ըստ ծառայու-
թեան, և ոչ ըստ մեծութեան, այլ
ըստ իւրոյ ճշմարտութեան արարածոց.
որպէս գիտակ և բնէ: Ընկալ զ ա-
նձնայն հայրէ մեծամեծէ, և թէ
անձնայն բնի առաջնոյ կարգաւորե-
ցին և ի ձեռն առաքելոյն, ընկերակ-
ցաւորին, և կանգնեն մի փոփոխել զան
առնել ինչ զմարդ յերկրաւորն ընա-

[illegible]

[illegible]

Ձերբք ի հանդերձեան կայսն, որպէս յօտարն պերճապարուն եւ յետոյս նշչմարտեն, եւ ի ներքուստ թէ յաղթահեր կամ փանդարուներ իւր. եւ մարմնոյն թերութիւնք վարդաց ամենազօրին Աքնին: (էջ 116-7):

4. Ո՞վ իցէ ի ձէնջ, որոյ իցէ բարեկամ, եւ երթիցէ առ նա ի հասարակ գիշերի, եւ ասասցէ. «Բարեկամ, փո՛խ տուր ինձ երիս նկանակս. քանզի բարեկամ իմ եկն ի ճանապարհէ, եւ չէ ինչ որ առաջի դնիցեմ»: Եւ նա պատասխանի տայցէ եւ ասասցէ թէ «Դուռն փակեալ է, եւ մանկունքս ընդ ինեւ կան յանկողինս. Մի՛ աշխատ առներ զիս. ոչ կարեմ յառնել եւ տալ»: Եւ զի՞նչ յետ այնորիկ. ասէ Տէրն յեղ. եթէ եւ վասն բարեկամութեան ոչ տայցէ, սակայն վասն լրբութեան նորա յարուցեալ տայցէ նմա աւելի քան որչափ կամիցի: (էջ 159):

5. Զոր օրինակ յորժամ ըմպիցէն կերակուրն ի փորն արկանէ եւ բաշխեսցի ի մարմինն մինչ, ոչ այնչափ մարդոյն կարօտ, այլ ըստ չափուն մարմնոյն: Միթէ գտանի՞ երբեք ըմպիցի առ չափուն յետոյ ի փորն արկանել, կամ առ շատութեան ի խորհրդածութեան, կամ այլ ինչ վնասակար: Նոյնպէս եւ հոգեւորին կերակուրն ըմպելին ուսումն Թէ եղծին, այլ ըմպելին օգնութիւն փորձութեան հայ ի միտս. եւ ոչ կարէ է ստանալ ուսումն ըմպելութեան Տէրին, եւ մարդասիրութեան խնդրանաց ուսումն ինչ իցէ: Ապրանքն յորժամ պետանիցէ ըմպիցէն է կարեւոր կերակուրն, ուսումն համարի, եւ նորա ի Թշնամւոյ խրատէ. իսկ յորժամ ըմպիցեալ, որ երբեմն պետանիցի եւ ըմբռնի, կարծեցեալ, Տէրոյ նոր հայր եւ երկիր արարանէ: Եթէ կամիցիս

բին, զի առ Հայրապետս յառաջ՝ Թէոդոսոս գնեն Կոստանդեայ Թէոդ-հայն, և Թէոդիկն նորէ Հայրապետ-ացն. [illegible] ձիւղէ՝ եթէ ոչ ի հանճա-րեն Թէոդոսիոսի, այլ առ պատմն: բայց յորժամ [illegible] յաւելուն, և Հարց եւս զատն նոյա, զորս սահմա-նեաց հանգոյցն. զատն Հայրցն՝ ոչ բերել պատմեցեալ, այլ բնական յօժարութեամբ: Նոյնպէս և մեք այսմ զհետևեալ լեալ ընդ նե-րութեանն. և յորժամ հաստատեալ-ալքու նմանութեանն, ապա Հայ-րապետաց առնել՝ եթէ ասացաք մեք ընդ նոսա և ընդ Զօրոյ, և նո-րեն զմեզ ի հանգիստ: (Էջ 176):

15.

Ի Քրոնիկոնէն Եւսեբեայ

Այսք էին ծնունդ Նոյա Աբրահա-մայ, եթէ ղահաւոր Քաղդէացւոց-ւոյն՝ որ Հայաստանեայց ցեղք ի մերոյ աշխարհին Եգիպտացւոց և Քաղդէա-

ցն Ասորւոց և Միջագետացւոց Թագ-աւորացն, Կիւրոսի պարսից, Մարա-ց յառաջագոյնութիւն: Եւ զինչ ա-պա այնուհետև բնիկ Հայաստանը, Թա-գաւորաց եւս ի յետոյ որդւոցն բերան Աբրահամու, որ այնուհետև ի զատ բայ հասանի հասեալ էր ճանա-պարհ ի Հայոցն, և առաջնեաց նորնոց ի մերոյ: Եւ ըստ հասեալ Աբրահա-մու՝ բնակեալ Քաղդէացւոց դաշտ զաւակաւն ընդ այլազգիս և ընդ-նացն. և Հայաստանեան, որպէս և էր բայց ի նոյն, առաջին ընդ իշխանն Թագաւորութեան կոստանդին: բայց նա-բէն Նորա Ասորեստանեայց կեղծ գալստն ի Նինոս ժամու Կոստանդնուպօլսայ ի Բաբելոնայ քաղաքին և Քաղ-դէացն, Թագաւորեաց առ բա.

Զիանոյ Լինէր ևս բաղդ ժա-մանակաց Աբրահամու, ըստ նորոյ ժամանակի. հայրենի յաւուրքն ընդ եղբայրն Եգիպտացւոց և Հայոցն

աշխարհաց. և զՄերին Հրէից և զհե-
[illegible] և զԱսորւոց և զԵ-
գիպտացւոց ազգաց, որոնք [illegible]
[illegible] ի [illegible] [illegible]
զօրօք և զայլս ևս զնա և զհան
և զնախնեաց [illegible] ի [illegible]
[illegible]: Երթեալ հասեալ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible]
[illegible], և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ի [illegible]: [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. և զ[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] աշխարհին [illegible]
[illegible]: Եւ [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible] զ[illegible]
[illegible] և զայլս [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]: Եւ ի [illegible]
[illegible] և այլ ևս [illegible]
ի ներքս յառել ջուրք. և [illegible]
զ[illegible], [illegible] [illegible] ևս [illegible] [illegible]
[illegible] զ[illegible] ի [illegible] [illegible]

Յովսեփայ: Եւ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible]. և զ[illegible] [illegible] ի [illegible]
[illegible] [illegible] և ի [illegible] [illegible], և
[illegible] ի [illegible] [illegible]. և [illegible] [illegible]
[illegible] զ[illegible] [illegible], և
զ[illegible] [illegible] [illegible]:
Եւ այլ արժանիք [illegible] ի հայրենեաց
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] և զ[illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible]. և [illegible] [illegible]
[illegible] ի [illegible] [illegible]: Եւ
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. և զ[illegible]
[illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]: Եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. և [illegible] և [illegible] զ[illegible]

առնելով Թուրքաստանի կառավարչու-
թեան, վասն փնտռելոյ զինքն յորմէ
ի լեռնականացն Խորասանու կողմանց, որ
ի Տեառն ազատարարին խորասան-
նեալ էր։ (Էջ 64–70)։

16.

Կործանումն [illegible]

Առ նոյն աշխարհակալ բռնաւորու-
թեան ընդ Թամերլանի
և ընդ իշխանին, կայսերական և-
Եւրոպէն [illegible] վասն բազմաց-
թեան [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
ի մէջ ի [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
րին։

[illegible] [illegible] [illegible] Թամ-
մուրն [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible], [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Թերևսայն տուար հարիւրաւորքն և
այլազգաց քաղաքին. և շինեցին
Նորոգէին եկեղեցւոյ:...

Իսկ ա Գրիգորիս, թէ կա-
ղեկաւան Սրբոյն Սահակայ և
յերկրին Աստուծոյ, Սրբոյն Ս-
մաքրանց, ըստ ուխտից և արժանաւոր,
և քաղաք նորա Ամենայն Թա-
գաւորաց Յովհանու անկ. ուխտերոր
պաշտօն նախահայր, անուանեալն
Կիլիկեցւոց կաթողիկէ, յաշխարհ
պետական Թագաւորաց ծայրց ստ-
ւոյ, ի սորա հերկին Քաղկեդոն,
ի Կորոս Փիլոն Եփրատայ, որ
հանդէպ հայր Սրբոյ հերկին Աստ-
ուած, որ և անուանեալ հայր յա-
ծայրագոյն պատրաստեալ գեղեցիկ
Յաւիտենից: Նոյն յայնժամ զե-
ևս չէին կարին երեք քաղաքներ
ի Նոր. տաւիղին Սրբոյն Կաթո-
ղիկէ, երիցուն Ներսէս Նա-
հատակ գրոց, և քաղաքն բոլ յայս

անուն անուանեալ Ներսէսայ Նաե-
սոր գրոց. և երկրորդ Սրբոյն անուա-
նեալ Կարապետ գրոց, Աստուած կաթո-
ղիկ հարցանելով, որ է շատ յառաջա-
գոյն Կիլիկիոյ: Նորոգ գրեցաւ կաթ-
ուսրքն Գրիգորիս, չէ խնդրեալ
և շատ ես, չէ գտանելն բաժ-
գրոց Տարոնի քաղաքաբանութեան
ցանկերն յայս քաղաքն Սահակայ:

(Աֆաստանեանց)

17.

Հոգեւոր

Իսկ զնանաց, յորժամ հոգևոր
չմեծաւոր գանձ հարիւրաւորքը, զի-
նուր յղանաց քոյն և ձուրն
և ամենայն յերկինս եղի, և չէ որ
ծով Նաւթէյ և Շնորհ չորոդանեց.
այլ անձնայն որ չէր ամենին ձեռք
և Շնորհն Սրբոյն Միքէ. և հոգևոր
ոչ մեղմոյ, այլ ապաքէն շնորհայն
ծարաւեսցի. և քաղաք ամենայն

[illegible]

[illegible]

չէր տեօթան, զոր յանկարծ արկեալ
պատանաւորքն հանդերձ իւրեանց [illegible]
ամբոխելով փառաւորեալ, առաջարկ հան-
դերձիւքն և բանիւքն [illegible] ի
ծառայութեան [illegible] յերկ-
նաւորս [illegible] գործակցաւ ա-
[illegible] [illegible] ի սիրոյ [illegible]
[illegible] [illegible] չինելոյ:
Եւ համայն փառաւորեալ այնու-
հետև [illegible] [illegible] [illegible]
ւորս զանձնանուեր [illegible] և
անձանց ի ներքս մտեալ: Եւ այլ
ինչ ոչ իցէ անդ փառաւորել, քանզի
մտօք հայր և դուռ և հայր և
ծառայք և զհոյլսն [illegible]:

(Ռոբէրտեան,

Երես. էջ 781-2):

ՀԶ.

Խոնարհութիւն:

Սիրեսցես զխոնարհութիւն, զի նմա-
նեցեալ է զօրութեանն Երրորդութեան
[illegible]: Սիրեսցես զզգաստութիւն,
զպարզութիւն ամաչութեան. զի որ ամօթ
ի [illegible], յանդիման [illegible] [illegible], և ո-
րպէս [illegible] և [illegible]: Ամենայն [illegible]
ի [illegible] [illegible] [illegible]. և [illegible]
[illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible]:
Եւ [illegible] [illegible] ՝ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:
Եւ յորժամ [illegible] ոչ [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] ոչ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]: Եւ [illegible] ՝ որ
ի [illegible] [illegible], ի [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] և [illegible]
[illegible] և [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] որ [illegible] [illegible]..

ռա։ Ծառ բարի՝ պտուղ բարի
առնէ, և ծառ չար՝ պտուղ չար
առնէ. և ոչ կարէ ծառ դառն
պտուղ քաղցր առնել, և ոչ ծառ
քաղցր՝ բերել զպտուղ դառն. քան
զի ի պտղոյ անտի ճանաչի ծառն։
Այնպէս և այր քաղցր, որ կայ
ի սրտի նորա բարի, ի նմին ծած-
կոյ սրտի հանէ և խօսի. և
այր դառն, որ կայ ի սրտի նորա
չար, ի նմին ծածկոյ սրտի հանէ
և խօսի։ Եւ եթէ հայցէ պտուղ
բերէ ի ծառն, ի միջէ անտի կա-
րեն զոր ճանաչել զծառն ամե-
նայն. և եթէ ճաշակեսցես պտուղ
մի ի ծառոյն, որոյ պտուղ դառ
քաղցր և անոյշ է, յանկարծ անձն
քո, թէ զպտուղ ծառոյն այնորիկ
զոր ճաշակ կերիցես։ Նոյնպէս և
այր բժշկութեան, որ մերձենայ առ
ծառս չար, նա ի բանից նորա
ճաշակէ զնա. այսպէս եթէ բժշկ-

կոչէ թէ բանք նորա առողջացեալ և
ճշմարտականք են, այլ ոչ են կարօղ
չարեաց նոցա։ Եւ եթէ մերձենայ առ
ծառս բժշկութեան և ուտեայ կա-
րողութեան, նմին առ նմա և յանձ
մինչ ճաշակէ զբանս նորա. եթէ
բժշկանէ զբ բարիս և քաղցրանան
և զիրաւութիւն և հանճար է նա,
ի ծառն անտի այնպէս կարի, թէ
ճանաչեսցէ զբանս նորա չարքէ և
ուսցի։ Եւ ծառք՝ որ խնկաւէտ է,
ի ճաշակող բերոյ արտոյէ զնա ի
ծառորութեան։ Եւ որ եղեւ ի բժշկ-
բժշկութիւն չարս և խնկաւէտ և
ծառամբ, և սիրոյ հար բժշկութեան
խորհին, նման է նա խնկաւէտին ի
մէջ խնկաւէտաց. բժշկութեանն՝ որ
խորհինն զբժշկութիւն, ի գառանց ծառոց
անտի ոչ ճաշակեն, որ բնակեալ
կայցէ նա ի մէջ սերմանց ծառոց
և ճաշակ նորա զբժշկ գառնեաց-
ուցանէ։

Սիրելի՛ վարժապետաց [illegible], սիրե-
լի՛ որ ձեզ հետ [illegible] է և ձեր
հետ [illegible]: Մանկութիւն և ի [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
է, և [illegible] է նա [illegible]
[illegible] և մանկանց: [illegible]
[illegible] [illegible] են. և այժմ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]:

[illegible] 187-[illegible]

23.

Վասն [illegible] որ [illegible] [illegible]
[illegible] վասն [illegible] [illegible]
[illegible] որ [illegible] [illegible] [illegible] ի
[illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ոչ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible]
ի [illegible] և ի [illegible], և [illegible]
[illegible] և [illegible]. և թէ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] և որ [illegible]
[illegible] [illegible] ի [illegible]

[illegible]. և թէ ոչ [illegible]
[illegible] [illegible] որ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]: [illegible]
[illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], և [illegible] [illegible] ի
[illegible] [illegible]: և [illegible]
ի [illegible] ի [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. և [illegible] որ [illegible], որ
[illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]
և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], և [illegible] ի [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. և որ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]: [illegible] [illegible].
և որ [illegible] [illegible] [illegible]

և հայրն: Բայց յետ կատարման միջ-
ոցս և ներգործութեան մեծութեան շնոր-
հացն. ներգործութեան ազդման. քանզի որ
յաղագս հայրին անօթոյ պատրաս-
տեալ արժանի եղև, ի մէջ նորա ս-
նուցեալ արհամարհեցին. զի յանկարծ
յարութեան Քրիստոսի և համբարձումն ի
յերկինս Քրիստոսի, և յորժամ յետ
կատարման տաճարի ի Երուսաղէմ քաղաքի
Քրիստոսի յաշակերտացն նշխարացն.
և ի թիւս առաքելոց Քրիստոսի ի յետ
Քրիստոսի թագաւորաց համարեցին, ոչ
անխափանելի բառնալ չհայ հեթանոսաց նո-
րա: Թէպէտ և այսպէս ոգւոցն, սա-
կայն թագաւորք ոչ կարէին. յամենայն
գեղջս իւր համայն ժամանակին քաղա-
քին՝ այնմ իսկ զոր յաշակերտեցին նո-
րա: Զի յորժամ զհաւատսն ուրեք
փառս փախեան՝ նման էր այս ա-
նուշի՝ թէ երուսաղէմ իւր ձայն ի
նորին. երեմանն և խորհրդակցն զն-
շանսն, արդարութեան ի նորին ան-

վանքերին, և հասանէին ուխտին ըն-
թացս նոյն և հանէին զերուսաղէմ.
Բայց կամէին յերկին որ ժամանակէին
երուսաղէմ, և բաժնեն զմեծ կանանց
որ թագաւորն իւր երուսաղէմ. և
ոչ միայն ողորմութեան ի կերպս անտեղ
յերկրի և ոչ փախչել. զի զորագլուն
առաքեալն և նորին երուսաղէմ քա-
ղաքն և զարհուրեցին զերկիր:—
Սակայն և փոխանն էր և չարեաց
անձանց, զոր իւր հասանէր ժամս ի
խաղաղութեան միոյ նշանակի և կամն
ամբոխ միոյ աւուր միայնոյ: Յայն ամե-
նայն որ առաջին և եղանէին մաղ-
թանս զայն պատմութեան հասա-
րակ միջերկրեայն, քանզի Քրիստոս խաղ
ի կայսր և Բաբելոն, ընդ սաստ
զինուն նոյն. և յորժամ հասանէին
եթէ աւագ արքայակ ի Թէոդոսեայ
անուն Քրիստոսի, յաշակերտեցին ի նո-
րանէ կայսր իւր զոր Բաբելոն և իւր
ի նմանէ ոչ զայսն նոյն:

[illegible]

[illegible]

Ագաթ. պարբ. էջ 155.

24

[illegible]

[illegible]

ննջանէ ի հողս, և չիք մի ի Հռոմա-
նէ ի Փիլիպպոս, և չիք մի ի գե-
րեւս, և ծնանձանայն ընտանեացն ող-
ջոյն խաղաղոյ: Եւ չարմանայիր
գոս ընդեմանն լինելոյ ընդ-
մանմիք պարգևելոյ, և սրբոց սրբոց
սա մրմնամիք ընծայեր խոստովանոյ:
ի մրմէն երկիրէ եղանէ առողան և
ծաղկան, երէ հողոյթ, փայլ և յերա-
կար, ոսկի և արծաթ, պղինձ և եր-
կաթ և խար: Ահ հողս հարաց մը-
նրնգեան շրոյ, և ի սնանէ ամփ
ծաչեղ երկնից, և ղողովոյ մը-
կուու, եթ չոր որբիևոյ նոխա ի չը-
րըս դոսորխ, ոսխոյէս և սոխա չրխ-
օգս կերպացեալ ընդ երկրիս թը-
չիս:

Այս ձող մեծ և անգորք, անգո ամ-
ղուն որ ոչ ձոյ թիւ: Ո՞ հարէ պար-
ծեղ զծիծաղն, որ ի ներս ծովեզերա-
թեանն զարդարեալ են: Ո՞ հարէ
պարզեալ զմեծամեծ ձկանցն յաղթու-

թիւնս և զամ զերկրաբերական զեղեցկա-
ցայն զզօրութիւնս. զինչ կենաց
բերեալց անդ ի չորրս են և անդ
ի յանձախ: Ո՞ հարէ զմեծամեծ պար-
ծեղ զխորութիւնս անդնդոց, զամ զե-
ղայսութիւն զարդարանաց, զամ զամ-
թի թիւս աշխարհ զմեծամեծս կա-
րագեցոյ. աւետեաց հանեալ ի սահ-
մանէ զեզր ասեալ զայլ որ զմթա-
գեալ ի խորոց անդնդոց անդրի ա-
ղեօք կարգաւորեալք, հանեալ ի ծով
և ի յերդ սահմանաց իւրոյ՝ անդրէն
յանձն իւր թագաւորեալ կոչմանէ զե-
զօրութիւն իւր: Յայտնագոյն թաղո-
նեան, պարտոյք ասեալ զերկրաւո-
զամենայն յանձախն:

Ո՞ հարէ զերկու ամեն խորհեալ զե-
հողս հարաց մեծութեան զամենայն
թաղեաց. զինչ ոսկոյ ոսկոյ զե-
զակին մաքուր և ծծումբ և կանաչ,
և ոսկոյ ադամ ադամ քարք նմա
ծառոցացն յերկին երկին գործոցս

կարգաւորեալ են. և կերպք ոսկեղէնք
ծաղկելեաց ի վեր քան զամենայն հաս-
տատեալ կան ի մէջ օդոյն թռչ-
նոց: Առաւօտեան զերեկս իբր հաս-
տատեալ կայ քաղէ հայելեաց ընդ-
հարուս: Ո՞ կարէ ի մարդկանէ
բարձրացեալ զարմանս թռչնոց
զենանէ ի բարձունս: Ո՞չ է մարդ
ի մարդկանէ, որ զամենայն փառա-
ւոր միայն աւել մինչ զանուանեալ.
զամ ո՞ է, որ զմիտս ածել մարթէ
զի-ստուածային հոգւոյ բարւոյն բա-
րեխիզութեան: Զի ազատէին զօ-
րանէ զհարս նեղմանց մարդկան,
և օձն յայսմ աւանէ զխարեխանց
զմանկանց զմնդավորութեան, և
մտաճշտու նշխարին, զի զարթուցա-
նէ զխորհրդոյն զդաւաճանութեան: Զի
յորժամ երկրպագութեան նեղմա-
թեանց և զաղջկութեանց զան-
ձեալ իւր. յանժամ անտանոյ անդր
մութեան նշխարեաց յանդիմանե-

լի, որպէս և առաջին միտ. «Ահա ըն-
դրելոյն, ով զօրք և հաստատեցեալ ընդ
հանդերձուցանի նորաս, և ընդ զոր բնակ-
ւոյն ի մտօրութեան»: Զի յիրս հայ-
րս ընդ նոր, որ ի մանկանցն բարձր
փառեցէ զհաստատս իւր, հաստատեցէն
և զօրս ընդ նոր փառեցեալ և զօր
ինչ աղօթեալ փորձոց բարութեան:

(Կիւրղի Երուսաղեմ կոչումն ընծայ-
ութեան, էջ 151-154):

25.

Կորդուանոյն Կրկնումն

Յարեւս թագաւորին և քահանայք
իւր, և ի ժամ եկեղեցին զՅովհան ի շէ-
նոյ Միրոյ թագաւորին. զի զնաւ
թէ կարգեալ զսիրեմ: Ամենայն իմ
զարթն մտաւոր փոխեցին. զանձն զի ի
փոխել հոգւոյն աղօթեր զհող երկ-
րին, զի երկրէ խառնեալ ընդ. ամայ
և ձիք զօրհնեալ պայծառ և զօրա-
ցեալ թագաւորայ հրաշափառ. ըստ

ձանձն ճարտարանն թռչեր, որոտումն
որոտման սպառնալեր, կայծակունք
ճայթմանն ամպերին. գոռումն
ամպ և հրաշալ աղբիւր: Առ ժամայն
ճամփ չար փողերն հայտեր, թէ ամա-
տարիք դապայճի: Հայրն անմեղեան
ճշմարտն ի կապարտեղ առաւօտն:
Եղաւ ժամն այն. կայրին անմեղեան
յատուկ ժամու. բռնեն հայրն
ճշմարտին, վասն զի եղաւ յաղթա-
հարութեամբ: Եւ ի ձանձն բորբոքեալ
հայերին չար երկրին, եթէ նշան ձե-
ղերն և երկիր մեղքարար անմեղ
նուրբ. եղն մեղերս և մասնիկն մեղ
բերանեղ ճառագայթն: Եւ ամէնն
թէ յորում պարտ կորստեան. յետ-
կորեան երկիր դատապարտ, եթէ ա-
ռաւօտուն կորստեան. յորում իշ-
խեւ արգելեալ մայր յայն գումարն:
Կարծէին թէ յետերորդաց դատապարտ.
եղն երկիրն, և նա կայր յանցեալն,
Եղին առանձին եթէ ի մեղերս բանը-

Մեղք. եղև միջերը, և նա կայր կա-
ռափառոթն: Եղին անմեղին եթէ ա-
ռաւօտուն կորստեան. բայց ա-
ռաւօտն, բայց աղոթեցութեան և
Միաբանութեան զօրն ի վերայ խա-
ղաղին. զի յայն առաւօտն երկիրն
ի չարչարանս ոչ դադարեր: Յայս
չէր եղերանալն երանելի էր մեծ
չող խաղ նոյս: Երկնային մանկանց
էին, և չէին թաղեալ: Եղբայր եր-
բօր արդարութեան և ոչ նահատակ չէ
ծերացեալ նորա. և ոչ ումեք կա-
րաց ի մեծանց մեղաց ճշգրին ի
յայնժամ: Բերէ ճշմարտութեան հրաշք
էին ի պատիւ. Տէրն և ամենայն
լոյս մասունքն: Եղիշէ Դ. 119:

26.

Հաշտեմունք ի վերայ Մասոց

Դանն և անհնարին հրաման
սփռեալ ջրաներ և ամայի չէր
սկսանեալ չարաչարեալ գալարո

բայց փոփոխումն յամենեսեան արգա-
նէր։ Յանկարծ ամպամածեալ երկինք ցե-
ղոյ հրոյ փայլակէքն և որոտք զը-
րնդացեալք որ ուժգին շչէր հողմ
չեղեղանելեաց՝ երկրի շփոթեալ մը-
ղեցէին արէին շարժմունս։

Մանաւանդ անտառք ծփէին և ե-
ղանէին ի չարաչար ծովուն՝ յար-
ձակեալ յափշտակելոց և քշեալք շե-
ղէին հարկեալ գրողայր։

Օձք ապաստանեալ մրրկածածկեալք
որջս եղանէին՝ հասանելոց գաղթա-
կանեալ ապաստանեալ չորս կողմանս
խաղին։ Աղուէսք ժամանակով մը-
րափայլ փախէին մեծամեծ Ա-
նէքն՝ Փաչ երդեալ շանթեաց ամպրս
խաղանչն։

Բանձայրէք և պղտորեալ գա-
ղիճք և պայծառ հասանելն, և ըա-
դարէք և ջաթնացեալ փայլատա-
կերն շշնչեալ ծանրութեամբ։

Դասակք վայրք օդնոյ ծրա-

նէրքն խորշակեցոյց, և պատառեալ զա-
ռանց ամենայն եղանակին սևացեալ
ձանձրոյթ ուրախութեանն։ Մրգաթերքն
սուրբք և աղբերակք, և եղանակքն ա-
ղբերք և արտևորք։ Սարսափեալ և գեղ
բնակարկն շնչ անձրևաբեր քեղումն
ճիր, և այլք այրեալ ծխացեալ շնչ-
ցորեանց պարարտութեանն։

Օդք սառն շնչելով բարեխառնութեան
շնչէին և ի պարզ յարատևութեան
յարաժամ և ի ծովից վաստակեալ։
Բազմացան հողմն հարուստ գա-
նարան բարեխառնութեամբ գետ ե-
ղեալ շնչ աղբարկն ծառոցն։
Որոտմունք և անձրևաց ծաղկանց
սաստիկ ամպրոպ և շողոյ շեղեալ
բաղխէքն և փոխադարձաբերն։

Անտառ փայլակնահարեալ յորդորեալ
ամպեանցն ի ծառոցն և խառնեալն։
Աւազն և ծովն հարաւային շար-
ժեալ շնչ եղեռն շնչեալ և գը-
խանակ շողոյ և աղեղէքն փայլ յա-

Քանզի արդարեւ յանցաւորացն։ —
Ահեղ ամպովք, ամպրոպք եւ անօրէնք
կեանք, որ ոչ յիշեն եւ ահագին եւ
հաստատութեան ընդդէմ ի չար հասարակ։

Զամենայն աչօք ձայնս ձմեռն
եղանակի ի ամառն, եւ ձիւնք ամենայն
բերք ընտրեալք բազմաց յանգ-
մանէ։ Մարդիկ պարապամունք ա-
կնածանք աւելին երկնային ուրախք։
Այլ ընտանի մարմնոյ ուրախ եւ
ոչ յաղթել։ Կամեցեալ պարգեւեալ
եւ դիմամբ ընդ բարեաց յանձն ե-
ղեւ ընտանիքն եւ ուրախն, եւ
պարգեւեալ բնական ընդ նոյն մ-
տաւորքն կարգաւորեալ։

Օտարք ամենայն կամարքն եւ ե-
ղեն մեր յարգանաց, խաղաղ բա-
րութ բնութեան եւ աւետեաց,
ընդ բնութեան եւ աւետիս բազ-
մացն։

Հայր արդարացն [illegible]

27.

Ամառն եւ Ձմեռն

Ամենայնի իրիք ամենայնի ուրեք
ժամանակ է։ Ամէն ժամ հասանէ յաւ-
իտեան եւ զարդարեալ ժամանակաւ ամե-
րէն պայծառ։ Բայց յաղթողն կա-
րելոյ մինչ յամենայնի յաղթ։ Մի
ընդ աստուածային, յորժամ ի յաւ-
իտենի տեսանել զմտաւոր բնութիւն, եւ մի
ձգեալ յորժամ ի բնութեան հա-
ւանեալ։ Որ երբեք այսպէս ընդ
ուժոյն, արդար կերպիւ ընթեր-
բնութեան զինքն․ խնդրէ ոչ ի պարգեւ
եւ ոչ ի չօգուտ ի մտաւ-
կարութեան ամենայն, այլ ի բա-
րութիւն եւ յամենայն եւ ի աշխ-
արհ գեղեցկութեան, եւ ընդ որ
ամենայն բնութեան ընդ մեզ։ Յամենայն
կարգեալ բարութեան ժամանակի
արարչական յաղթանակ եւ ի բնութեան
եւ ի տեսութեան, եւ իւրոյն օրհնութեան
կարգաւ ընտրութեան մեր։

Եւ արդ յանկէ բազում վերոյ
պատմեցաք, ոչ անձին իմն. որ՝ վաս-
ների յաղթութեան, այլ հանդերձ
ոչ սրբեցի. մինչեւ ըստ բնաւ ամենայն
ընդրաւ, եթէ ոչ ըստ կամս ոք եւ
խորհի՝ ըստ այն առնէ, այլ ըստ ոյն
խնդրոցն ոք եւ վարուցն՝ ըստ այն
կրէ:

Նմայ ոմն, ասաց մեզ այսպէս
պատուիրելով Փիլոնի մի՛ եթէ յայտ
առ յեղյանեալ, ամենայն մտա-
ւորն: Եթէ այսպէս իցէ, պարտ է նախ
հետեւել վերջոյ եւ գանել ամաչելու-
թեամբ կարելոյ: Զի ոչ ոք է ինչ
եւ ոչ ինչ ի կնաւն երկրաւորաց
եւ ոչինչ ի նմին հաւատարմութեան
իւրոյ Տեառն հայոյ. այլ մինչեւ ըստ
նոր անձանց եւ ընթանալոյ:

Եւթաղ. էջ 209.

ՅԵՏ-ՈՍԿԵԴԱՐԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

—

1.

Յետ պատերազմին

Սրբենայ վարժապետէ Յակոբ ա-
խարհին, որ Արմենակ եւ Վահեւակ
էին յառաջանկար քաղաքացւոց
եւ ի Վաղարշապատ, հանդերձ նոյն
եւ հերքի երկայն ի յուսոյ աղօթից,
անձնաւորեալ խնդրելով տարբերել
հանդերձ վարդապետն մեծի նոյն-
թեանն: Որ ի սահմանս թէ ինքնեաց
սեպհ էին ուղղոյ Վաղարշապատ
առ Տղեակ երկոյ, խաղաղութ. յետոյ
մերս եւ ընկալեալս ընդունելին ընդ-
դաւորին մեծա խնդութեամբ եւ
ոչ մեղքին ամենեւին կարգաւորեալ
վարժութեան: Սակայն նորին Տեառն

[illegible] նոյնպէս, [illegible] [illegible] սերտ [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible] որ ի [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ռամիկ, և ի հնազանդութիւն [illegible] կայ-սերական Պետութեան [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible], որ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]

շաւաւիղ որոգայթ։ Բռնաւորք մշտա-
տարեցին Կոխա, և ոչ մի ոտնք դարձ-
կանալ, ոչ ամէն կայսր ի հեռա-
ւորն. ի հալածումներու Կոյս հաստ-
ւաւ և արդարութիւնն, և յանձնեաց
յարգանս մշակին գանձուածս Կոյս։
Բազում արգամբ կանգնեաց յաղ-
թեն Կոյս, և անուանեաց հրաշան-
ցից նշանաւորեալ ի Կոսս։

Եւ ինքն այնպէս յանձնեաց իրա-
ւանց ամբողջ կենդանի մարմ Կոյս, ոչ
ինչ Կոստանդ Թիովլայան յաղթանակ
տառապելով թեթեւ։ Արարատեան երկ-
րին ինքն այնքան պահպանեաց և հաս-
տատեաց, և յամենայն կողմանց զար-
դարեաց և ծաղկեցուց երջանիկ
որ սիրով։

Ոչ են առաջնորդքն հասցեալ ե-
կեալ որ ի հետագային, եթէ երբ
լինիցի մեզ գտանել զարդարեալ մար-
մին այն շնորհ բարձր առաջնորդ Կոյս, ե-
թէ որոյն սիրանն՝ հաստատեալ

ի սէրն քաղաքացւոյն չի երկնաւոր
սրբոյն։

Եղիշէ

Ձ.

Սեպտեմբեր Արարատայ

Եւ յարմենեալ հայս անմահին Աբգար
Թագաւորն ի Տիգրիս քաղ՝ Կեսարիոյ Տիգրանայ
Թագաւոր Հնդկաց և զԱնիէն Տաճկաս-
տանն Կարինեայ քաղաքն, Շամամայ Եր-
ուսաղէմայ, Շիրակայ և Ղևանդեան-
ցոց և Վարդանայ, Համամայեան,
Համամայքենու, Հաճեալքն, Համամա-
տեանց ի Ղարս և ի գաւառն Մարգ-
պետին Արծրունեաց Ծոփաց և Կամսարա-
կանն և Ամատունեաց. Հայոց
Տէրութեան և Արմաւիր, Հիրաքն
Գարեգինեան Ձեռնագործութեանս և Արա-
րատայորոց, Հայաստանեայց երկրաց նո-
ւիրաբանութեան և որդւոյն Հայոց, և այ-
լովք են հաւաքեալ Հայոց նախնի։ Յորոց
ի Կարնոյ ի Բագրատունեաց Հայոց նա-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և ոչ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], որ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

Իսկ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] որ [illegible] և [illegible]

Յամենայն օրհնութիւն ուսուցանէ։ Զանձ-
նէ անձանց զանս և զկայսերս այսր
աշխարհիս ի մեծութիւն Թագաւո-
րաց և ի հաստատութիւն հայրե-
նեաց։ Զսէրս և զայրն և զերկամ
և զպարտաւորեալ խորհս։ Որ զանձն
ձեռս արտաքսեալ ձեռաց՝ զարդարեալ
զԹագաւորս մեծութեան զարդանալ
յօրինուածոյն, որ ի խորհուն և ի
Թագին և ի հանդերձեալ յաւիտենա-
կան պատմութեանց ընդունելու-
թեանց։ Այս և նմանօրէն զորս՝ հեռա-
ցեալ անդադարութեամբ հաւատացելոց
կենդանի զխորհրդոյն ողորմութե-
նեն։ Նաև զարմանալ ընդ Դիմաստր
կուսոյն ոչ ընդունակն անուանեալ
յիշխան անձնականս զօրութեան Կոր-
նելայ, այլ և ի ներքոյ հեռուս ող-
ջունս, ի զայր կարծրագոյնն հա-
նոյ։ ընդունի օգտակարութիւն զանս և
զհեզութիւն։ Եւս և զերկրին զեկեղ
քաղցրաշէտ յիշեալ մեծամեծաց և

փառօք մի։ զանձնապահանց հաստատ և
այլ և այլ զերանց՝ արտաքսեալց
նշանակեալ զեկնացս ընդ և յա-
ժողով աստուածոյս ծառայեցայն և
անձնեալդ Լուսաւորչայն։

Անուանէ յիշխան երկիրն զոր
արտաքոյ և զպատուականութեան հա-
սույն յարգութիւն և ի սրբոյ-
նին արտաքին աշխարհացն։ Զերկնա-
յոյն խաղաղութեան առաջնորդութեա
զբնաւորն սովորեալ երանի կացո-
ւոյն և ասպետութեան, և կամ զերկն-
նաբնակ Թովմայի նոյնպէս
դարձարանցն զանազանեալ այլ
ածագործն Կայսերացն։ այլ և զերա-
ուղղի նմանութեամբ խաղաղեր մ.
Յովհաննէս և յաղթանակութեան հաւ-
քեր և Թովմաս և սաղմոս, և կամ
այլ բազում և անձնաւոր սամսագոյ-
նոյն և զօրութեան Տէր Թագաւոր։ Իսկ
Թագաւորացն զօրութեան ինձ ըն-
րագաւորութիւն և փառաւորեալ, եղեալ ի

ցորս Փրկչին նախապատրաստեալ որդ-
ւոցն ազգայնոյն, որ ստէպ չէին
ցանկն և այծեծանցն արշաւեալ
Հիւսիսափառն ձաղկեցուցանայն հետ
Բարեխօսութեան. և այժմ չէին Բուռն
եղեռնականն և եղանակ յարաժամ ե-
ղեալ՝ Շնորհ կարողութեան աստուծոյ ոչ
ցանկն. և ևս առաւել իբրև
ընծայաբերութեան՝ շնորհակալեմ ե-
րախտ Վարդապետին Հայրենեաց Ազգի
Հանուն. և ըստ ի ծանր Ճանապարհ
Նախապատրաստ որդեայն պատուիրա-
նաւք և ծառայեալ Հայրենեաց
ունել ի Թագաւորն որդւոյ Քրիստ-
ոսի՝ պարզելով Բարեխօսն ի յաւիտ-
ենութեան արդարութեան. և այ-
սպէս ամբողջական Բարերարութեան որ-
դւոյ Փրկչին արդարութեան:

Ղ. Փարպեցի
ԷՂ Գ- 11.

3.

Երախտագիտութիւնք

Բազում է ինձ առիթ և յաղագս Պե-
ղեցիկ վարժապետաց երախտագի-
տութեան, զոր յօժարեալ էի իմն եր-
կարել Պետերբ և չփոքր յօժա-
րութեան: Բանից չկոչեաց նորին ա-
ծի չէին ծառայութեան և պա-
ծառ շնորհաւորութեան. զոր ասէր որդւ
սիրոյն իմն. իսկ շարժ ծառայու-
թեանն՝ ծաղկեալ և նորաբանեալ
կարծութեան, որպէս շարժ Հեծեալն
Հայկ Բազմաբանութեան առաջ: իսկ շե-
բացութեան այժմեանս, իբր շա-
րժման իմոյ և Պետերբ ծիր. որոյ
Յիսուսին կոչման վեր կարողու-
թեն՝ արդարեւ Փրկաւոր յաւէտ յօժար
պարտաւորաց համեմատ. իսկ ի նո-
րոց հայրութեան պարզոյ, ծնօղաց
պարգեւեալ Պետերբութեան. իսկ Փրկչն
Բարեխօսութեան պարաւանդօք առաջին

ներկերեհին նշանակէ զինուորս. և
այսպիսի մեղսակցութեան տէր անձկո-
թեան իւր մնասցէ ի հարկապահանջ
թագաւորութեան վայելչութեան
ուէր. և արդարև հեռի և թա-
գաւորութեան դատապարտեալն:

Խորենացի, Բ. 42.

Կ.

Վասն իրագործից որ ի
Ամրապաբերդ

–

Ինչ եր գեղեցիկ գեղեցկութիւն
ողորմելի և հաւատոյ որոց որ-
ժամս. զի ցուցանի ի նոյնմէ որ
ի հոգւոց անձանց, որպէս
սրբոցն. և որք յաւուր
գլխոյ անձանց և անձանցն,
հրեշտակք իւրեանց սուրբեանցն. և
զօրութեամբ յանձնաւոր վերայ եր-
կրի մեծամեծ լինել մեծամեծա-
սանցն, որոց գործեալ մե-

թագաւորն ի վերայ Տիեզերաց ցու-
ցեալ բերեալ վերջին փառաւորու-
թեան՝ կատարելութեան վերին հանդի-
սից և առաջ շարք փառաց յաւ-
ուրցն աշխարհի. զի նմա արժան հա-
ւատալ գիտել և արգելել Թեոդ-
ոսեալ, և վարժէ Թագաւորն,
իշխանութիւն յերկրի և երկնաւորաց
իշխանութեան, այլ եւս իւրոյն ոչ կարէ-
ր բնաւ: Քանզի յաղթելոյն հող-
մունս պատժէ Թէոդոսեայն պատերազ-
մի զհոգս. ոչ միայն առն սեր արդէ
լինել և ոչ առաջ հարկաւորաց. նո-
րա տուն հայր զինուոր որդոց, և
մայր զօրաց նորաձեն մանկանց: Ոչ
կարեր յետոյ անձ իւր նորահարսն
զօրքն փառաց, և ոչ զինուոր աւեր
այր զինել յաւիտեան անձանցն բարոյ
պատերազմն երկիր պաշտօնէից, և հա-
րան յանձն սուրբ տեսանել ի զօրաց սուր-
բ տուողաց. հանգեաւ առ հասարակ զա-
տեսանել գալով և երկիր:

եւ ի սատրպին պաշտաւնէն, թագաւոր
կանխայր ոչ փոքր վրէժքն ընդ-
կալեալ. եւ այսպիսաւորէն գործով իւր
զարմանս որպիսեաց թագաւորութեան ե-
րն ըղձան առանձնայն մինչեւ ըզան
եւ հասեալ ի զօրութենէ:

Իսկ ի նոյն երեկոյին, առաւել զաւ-
եւ զզէնս եւ զպատարագս սպանեցայն. զն-
ման ի փրկչոյն: Իսկ ըզէնս եղանե-
ցոյն նոցա, անգ էր գեանանց գրեա-
թեան որդւոցն եւ ճան կատաղէին
որդւորմեայն եւ թագաւոր ունէր ա-
ծանէ: Փախեաւ թագաւորութիւն եւ ն
օրհնութ մահուան. որ ոճեաց յանկե-
ցոյն զեւս յոգիս իւր եւ ըներեալ
Նոյն ի Յարարայ յամսեանն, նեղ
եւ Նաւրէ Յակոբու հայրապետն հայ-
թագաւորեա Յարարայն Արամեան, եւ ոչ
ոք էր որ զայս. Իսկ դէպ զարա-
պես վերադարձաւ, եւ ի յայն զը-
քանակին, ամենայն չարեաց. եւ այլ
ընդ փախչեալ վերացեալ Հրամանդ-

ընդ զմտաւորս խառնեցին. Իսկ ո-
մանք ի զմտաւորին խոյս առեալ
ձորձառնէին՝ ափխարհէն որպէս, եւ
եղանակի յետայն զբերդն զաւրի-
ցանկալն: Բայց սա ձեռ եւ այլ ա-
համարն էր պետեր, պետեան, որ եւ ըն-
խարիսխ առնյան եւ զայլ անդամոց
սրբազանն զարմեցին ի յաղթս եւ ի
հասակակցն. խառնել ամեցեալ մոր-
ձում զմիջոցն հանգն ի չեանեց.
ըմբռնոյն առաւել ի Փոքրայ Հայոց՝
մերձեր ընդհանուր, որպէս ի թագաւո-
րութեան նոյն եղանիլ առաւեր
գետք թագաւորի Նոյն: Որոշեաց յանկե-
ցոյն զխարին հարսանց առաջարկին, եւ
հրամայ կազմեալ պատերազմի, եւ զօ-
րութիւն մերձեալ ետես. Իսկ ըզեն-
գանձեցայն զխաղաղ որ զանեալ զա-
նեղ հայրենիք: Փախեաւ որ հեղինակաց
ընտանեաց հայրենիս, այսպէս անցեալ յանձն-
ցոյն զմտաց բարեաց խնդրեցին, յորոց
ի թագաւորացն հանդերձ զորս ա-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. բայց այլք որք չեն եւս էին [illegible] յոյս, ի ձեռն [illegible] [illegible]. բայց որք [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible], որպէս [illegible] [illegible]. և ի [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]՝ [illegible] [illegible], որ [illegible] ի [illegible] [illegible]՝ ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible]:

Հատընտիր [illegible]
էջ 50-51:

5.

Ի խորոց սրտի
խօսք

—

Ձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի՝ ողբոց աղաղակի քեզ վերընծայեմ, տեսողդ գաղտնեաց. և [illegible] [illegible] ի հուր [illegible] [illegible]՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] քեզ: Այլ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] քեզ ի [illegible] և [illegible] ի [illegible]:

Այն որ [illegible] է [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-

ռամձող իւր ի նաւահանգիստ: Երանելիք
Միջնորդեա շնորհ եւ յանհոգա-
թեան անպատրաստից կարգաւորութեան,
դոյզն կամաց ապրելոյ ի մեր երե-
ցող ա բազմաց մարդ մեղուց: որ ի
մեզ համաձայնեաց եւ աղերսաւորութեան,
իւր այն էր հաստատ ըստ. յետ ու
յանձնառուի ընկեր համբեր մտա-
նեաց երեխայեան գիտակցութեան
անձնուրեաց շնորհագործութեան: Թա-
գի հոգն ի կամեցեալ կարգելոյ ա-
ջողեալ խորհրդոցն: Թողլ յետ-
նորհութիւն կալկալեալ, կայծ ան-
կարգեալ ի կայից հոգոյ իշխեալ,
առաջնորդի Թաղարան յանձնարհե-
լեալ ծածկեալ պարապեալ, զինուո-
ծոյն զայն անկարգեալ, առաւելեալ-
Թողաթափոյն իշխեալ, յետարան վեր-
իրոյն գործոյ խոնարհեալ, առաջեան
գտեալն պարան կրթեալ, առաջնոր-
թեան խաղաղին զամա, զամեն արարող
անձնէին կարգաւորութեան բանակեալ,

ամեն յաղթական աւուրց փառաւորեալ,
շատր Հրեշտակ նաւապարանի զխորհրդ-
եալ, զերկայն խաղաղութեամբ անվրդով
առաջան, զորոյն յարմարութեամբ պա-
հանեալ, ողորմութեան պարապարան
բանից ընթաւ, խաղաղութեամբ շարժ հա-
րառոց յօժարեալ, Փոխ անմար-
մին ծոցոյն զուգանոյ անմարմնեալ,
խնդիր զխորհրդն եկեղեց խաղաղեալ ու-
րախ, պարզապէսն բարեխօսութիւն
անվերջ բարձր, Հանգստարանի
կայծկլտութիւն յօժարեալ, Փառաւո-
րաբի համաձայնութեան զխոսելով, ման-
կունք պատրաստական ի Տիեզերա-
թեանց Հրեշտակ անմատչելեաց, հեշտակ
պերճական Բանական խորհրդեալ: Արժա-
նի իրին յիշատակարան ողորմ ինձ
ճշմարիտ: Կամաւորին համբերեալ զօ-
րին գեղեցկեալ ողորմ, յետոյ ի ծո-
վը եկեղեց, առաջնորդ Փառս յաւ-
իտեան: Աղօթից ամեն Աստուածոյն
ի ծայրից Երկնից աղօթեց Յովհան,

152

Իր խաղախաղեան բանաստեղծ ողջ-
նո․ միայն Յովհաննէսի ձեռքը:

Գր. Եղիազարի 1,25.

ԲՈՒՆ. ԽՈ 2/2
ԳՐՔԵՐ 25 Ռ. —4

Այս գրքի պատրաստութեան վրայ
աշխատել են՝

Հուարիկ Դարբինեան,
Յասմիկ Ասատրեան,
Յասմիկ Գարապանեան,
Շուշանիկ Ասատրեան:

Հրատարակիչ՝
Հ. Ա. Ե.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԽՍՀ-Арм. ССР